

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ

КОМПЛЕКС НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ
ДЛЯ РОЗРОБЛЕННЯ СКЛАДОВИХ
СИСТЕМИ ГАЛУЗЕВИХ СТАНДАРТІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ

Київ

2007

За загальною редакцією В.Д.Шинкарука, Заступника Міністра освіти та науки України
Укладачі:

.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ.....	5
ВІДПРАВНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	9
ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВІДПОВІДНІ ВИЗНАЧЕННЯ.....	18
НОРМАТИВНО-МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ З РОЗРОБЛЕННЯ ОСВІТНЬО- КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИПУСКНИКА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	22
НОРМАТИВНО-МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ З РОЗРОБЛЕННЯ ОСВІТНЬО- ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ.....	53
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА.....	72

Передмова

Приєднання України до Європейського освітнього простору вимагає реформування системи освіти з метою органічної інтеграції національної системи освіти у світову.

Указом Президента України від 4 липня 2005 року № 1013 "Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні" (п.7) визначено низку заходів, спрямованих на реалізацію в Україні положень Болонської декларації, зокрема, з розроблення та затвердження нових галузевих стандартів вищої освіти [1].

«Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки», яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2006 року № 396-р [2, 3] одним із завдань визначає забезпечення доступу до високоякісної вищої освіти та мобільності випускників вищих навчальних закладів на ринку праці, шляхом інтеграції вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації, наукових установ та підприємств, упровадження гнучких освітніх програм та інформаційних технологій навчання відповідно до вимог Болонської декларації.

Порівняльний аналіз сучасних зарубіжних освітніх систем і технологій та наукових розробок вітчизняних педагогів [4] дозволив зробити висновок про те, що основними шляхами розвитку систем освіти є :

- постійне оновлення змісту вищої освіти з метою більш повного забезпечення потреб суспільства, у тому числі й майбутніх;
- орієнтація на забезпечення конкурентоспроможності випускників на ринку праці;
- формування у студента професійних та соціально – особистісних якостей, які б дозволили йому повністю реалізувати свій інтелектуальний потенціал;
- поглиблення автономії та забезпечення академічної незалежності закладів освіти, посилення їх зв'язків із роботодавцями, як основними замовниками фахівців;
- розширення академічної мобільності студентів, що дозволить повніше реалізувати їх інтелектуальний потенціал.

Праця фахівця будь-якої спеціальності спрямована на певний об'єкт (предмет) діяльності й полягає у виконанні визначених виробничих функцій. Вона пов'язана з конкретною системою діяльності та реалізується за допомогою відповідної системи засобів цієї діяльності. Тобто праця фахівця пов'язана з конкретною технологією або є елементом цієї технології.

В умовах перманентної науково-технологічної революції життєвий цикл сучасних технологій стає меншим, ніж термін професійної діяльності фахівця. За цих умов домінуючим в освіті стає формування здатності фахівця на основі відповідної фундаментальної освіти перебудовувати систему власної професійної діяльності з урахуванням соціально значущих цілей та нормативних обмежень - тобто формування особистісних характеристик майбутнього фахівця. Якщо визначити за головну мету діяльності системи вищої освіти підготовку такого фахівця, то процес навчання доцільно організувати таким чином, щоб забезпечувався всебічний розвиток особистості майбутнього фахівця. Засобом формування особистості при цьому стають освітні технології, продуктом діяльності - особистість випускника вищого навчального закладу, який має бути компетентним не лише в професійній галузі, але й мати активну життєву позицію, високий рівень громадянської свідомості, бути компетентним при вирішенні будь яких завдань (задач), які ставить перед ним життя.

Таким чином, перехід до нового покоління галузевих стандартів вищої освіти, на основі компетентнісного підходу, є необхідним етапом на шляху реформування системи освіти в Україні.

Застосування компетентнісного підходу до створення галузевих стандартів вищої освіти ні в якому разі не замінює традиційну для вітчизняної освіти систему «знання, уміння, навички», а створює передумови для більшого та гнучкішого наближення результатів освіти до потреб та вимог ринку праці, подальшого розвитку освітніх технологій та системи освіти в цілому.

Представлений комплекс нормативних документів має за мету забезпечити розробку складових системи галузевих стандартів вищої освіти на єдиній методологічній основі.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТНІСТНОГО ПІДХОДУ

В основі розробки ГСВО нового покоління покладено компетентністний підхід. Застосування компетентнісного підходу до розробки ГСВО повинне привести до формування нової системи діагностичних засобів із переходом від оцінки знань до оцінки компетенцій та визначення рівня компетентності в цілому. Таким чином, результати формування системи компетенцій є одним із ключових моментів оцінки якості знань. Мова йде про вдосконалення освітніх технологій на основі постійної взаємодії викладача зі студентом. Результати освіти - це очікувані й вимірювані конкретні досягнення студентів (випускників), які визначають, що здатний робити студент (випускник) по завершенні всієї або частини освітньої програми.

Запропоноване в європейському проекті TUNING [6] «...поняття компетенцій включає **знання й розуміння** (теоретичне знання академічної галузі, здатність знати й розуміти), **знання як діяти** (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), **знання як бути** (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті)». Поняття «компетенція» включає не тільки когнітивну й операційно-технологічну складові, але й мотиваційну, етичну, соціальну, поведінкову сторони (результати освіти, знання, уміння, систему ціннісних орієнтацій). У формуванні компетенції вирішальну роль відіграє не тільки зміст освіти, але також і освітнє середовище вищих навчальних закладів, організація освітнього процесу, освітні технології, включаючи самостійну роботу студентів тощо. Треба підкреслити узагальнений, інтегральний характер поняття «компетенція» стосовно понять «знання», «уміння», «навички».

Єврокомісія виділяє 8 ключових компетенцій, якими повинен володіти кожний єропець:

- ✓ компетенція в галузі рідної мови;
- ✓ компетенція в сфері іноземних мов;
- ✓ математична та фундаментальна природничо-наукова та технічна компетенції;
- ✓ комп'ютерна компетенція;
- ✓ навчальна компетенція;
- ✓ міжособистісна, міжкультурна та соціальна компетенції, а також громадянська компетенція;
- ✓ компетенція підприємництва;
- ✓ культурна компетенція.

Ці компетенції підтримуються певними здатностями, до яких зараховуються у всіх життєвих областях такі необхідні аспекти, як критичне мислення, креативність, «європейський вимір» і активна життєва позиція. Спільно ці здатності сприяють розвитку особистості. В сучасних умовах для випускників навчальних закладів особливо важливим має бути розуміння соціального значення своєї професії й, відповідно, розуміння свого місця в системі соціальних відносин, а також здатність до критичної оцінки свого життєвого та професійного досвіду, свідомого вибору шляхів та методів удосконалення своїх особистих і професійних якостей.

Відповідність якості підготовки випускника вимогам галузевого стандарту вищої освіти має визначатись його компетенціями:

Компетенція	Абревіатура компетенції
Компетенції соціально-особистісні:	КСО
- розуміння та сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей і відносно природи (принципи біоетики);	КСО 01
- розуміння необхідності та дотримання норм здорового способу життя;	КСО 02
- здатність учитися;	КСО 03
- здатність до критики й самокритики;	КСО 04

- креативність, здатність до системного мислення;	КСО 05
- адаптивність і комунікабельність;	КСО 06
- наполегливість у досягненні мети;	КСО 07
- турбота про якість виконуваної роботи;	КСО 08
- толерантність;	КСО 09
- екологічна грамотність.	КСО 10

Загальнонаукові компетенції:	КЗН
- базові уявлення про основи філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії, економіки й права, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності;	КЗН-1
- базові знання фундаментальних розділів математики, в обсязі, необхідному для володіння математичним апаратом відповідної галузі знань, здатність використовувати математичні методи в обраній професії;	КЗН-2
- базові знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій; навички використання програмних засобів і навички роботи в комп'ютерних мережах, уміння створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси;	КЗН-3
- базові знання фундаментальних наук, в обсязі, необхідному для освоєння загальпрофесійних дисциплін;	КЗН-4
- базові знання в галузі, необхідні для освоєння загальпрофесійних дисциплін.	КЗН-5

Інструментальні компетенції	КІ
- здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою;	КІ-1
- знання іншої мови(мов);	КІ-2
- навички роботи з комп'ютером;	КІ-3
- навички управління інформацією;	КІ-4
- дослідницькі навички.	КІ-5

Професійні компетенції (ці компетенції можуть мати узагальнений характер, притаманний професіоналу (фахівцю) взагалі або з певного класу (підкласу, групи) професій, а також визначаються вимогами конкретних професійних стандартів певної професії або (в разі їх відсутності) експертним шляхом за пропозиціями відповідних робочих груп на основі європейських аналогів та кваліфікаційною характеристикою професії працівника (за ДКХПП або запропонованою та узгодженою з МПСП):

Професійні компетенції*: (на прикладі бакалавра за напрямом підготовки 6.040102 «Біологія»)	
загально-професійні:	КЗП
- базові уявлення про різноманітність біологічних об'єктів, розуміння значення біорізноманіття для збереження стійкості біосфери;	КЗП-1
- володіння методами спостереження, опису, ідентифікації, класифікації, культивування біологічних об'єктів;	КЗП-2

* Професійні компетенції визначаються відповідно до професійної діяльності та освітньо-професійного рівня

- сучасні уявлення про принципи структурної й функціональної організації біологічних об'єктів і механізмах підтримання гомеостазу;	КЗП-3
- здатність застосовувати основні фізіологічні методи аналізу й оцінки стану живих систем;	КЗП-4
- сучасні уявлення про принципи клітинної організації біологічних об'єктів, біофізичних і біохімічних основах, мембранних процесах і молекулярних механізмах життєдіяльності;	КЗП-5
- здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з біологічними об'єктами в польових і лабораторних умовах, навички роботи із сучасною апаратурою;	КЗП-6
- базові уявлення про основні закономірності й сучасні досягнення генетики, мікро- і макроеволюції, розуміння ролі еволюційної ідеї в біологічному світогляді;	КЗП-7
- уявлення про основи еволюційної теорії;	КЗП-8
- базові уявлення про закономірності відтворення й індивідуального розвитку біологічних об'єктів; володіння методами роботи з ембріональними об'єктами;	КЗП-9
- базові уявлення про основи загальної, системної й прикладної екології, принципах оптимального природокористування й охорони природи;	КЗП-10
- базові уявлення про основи біології людини, пропедевтики та охорони здоров'я;	КЗП-11
- сучасні уявлення про основи біотехнології й генної інженерії;	КЗП-12
- знання й застосування на практиці принципів біоетики, розуміння соціальних і екологічних наслідків своєї професійної діяльності;	КЗП-13
- сучасні уявлення про принципи моніторингу, оцінки стану природного середовища й охорони живої природи;	КЗП-14
- здатність планувати й реалізувати відповідні заходи;	КЗП-15
- знання правових основ дослідницьких робіт і законодавства України в галузі охорони природи й природокористування;	КЗП-16
- здатність організувати роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці;	КЗП-17
- здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування, навички роботи в команді;	КЗП-18
- уміння вести дискусію й викладати основи біології й екології.	КЗП-19
спеціалізовано-професійні:	КСП
- здатність використовувати професійно профільовані знання в галузі математики (математичної статистики), для статистичної обробки експериментальних даних і математичного моделювання біологічних явищ і процесів;	КСП-1
- здатність використовувати математичний апарат для освоєння теоретичних основ і практичного використання біологічних методів.	КСП -2
- здатність використовувати професійно профільовані знання й практичні навички в галузі механіки, молекулярної фізики й термодинаміки, електрики, магнетизму, оптики, ядерної фізики для дослідження біологічних явищ і процесів;	КСП-3
- здатність використовувати теоретичні знання й практичні навички для оволодіння основами теорії й методів біологічних досліджень;	КСП -4
- здатність використовувати професійно профільовані знання й практичні навички в галузі загальної, аналітичної, фізичної, органічної хімії, високомолекулярних сполук і колоїдної хімії для дослідження біологічних явищ і процесів;	КСП -5

- здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі теорії й практики хімічних досліджень для освоєння теоретичних основ і методів біології та екології.	КСП -6
- здатність використовувати професійно профільовані знання в галузі наук про Землю (геоморфології, геології, фізичній географії, ґрунтознавства) для дослідження біологічних явищ і процесів;	КСП -7
здатність використовувати знання й уміння в галузі геології, географії, ґрунтознавства для освоєння фундаментальних розділів загальної та прикладної екології;	КСП -8
- здатність використовувати професійно профільовані знання, уміння й навички в галузі фундаментальних розділів загальної біології для дослідження біологічних явищ і процесів;.	КСП -9
- здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі загальної біології для теоретичного освоєння загальнопрофесійних дисциплін і рішення практичних завдань;	КСП -10
- професійно профільовані знання й уміння в галузі теоретичних основ інформатики й практичного використання комп'ютерних технологій;	КСП -11
- здатність володіти навичками роботи з комп'ютером на рівні користувача, використовувати інформаційні технології для рішення експериментальних і практичних завдань в галузі професійної діяльності.	КСП -12

Відправні положення

Верховна Рада України прийняла Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності" від 31 травня 2007 року № 1107-V, згідно із яким "національні стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності мають розроблятися на основі міжнародних стандартів, якщо вони вже прийняті або перебувають на завершальній стадії розроблення".

Міністерством освіти і науки України (далі – МОН України) видано Наказ "Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року" від 13.07.2007 р. № 612.

На виконання постанов Кабінету Міністрів України від 13.12.2006 р. № 1719 "Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра" та від 20.06.2007 р. № 839 «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст», відповідних наказів МОН України від 27.01.2007 р. №58 (підпункт 6.7) та від 13.07.2007 № 604 та з метою здійснення нормативного та навчально-методичного забезпечення удосконалення підготовки фахівців з вищою освітою МОН України видало наказ від 11 жовтня 2007 р. № 897, п.3 якого регламентує, зокрема, порядок розроблення, подання, проходження експертизи, погодження і затвердження складових галузевих стандартів вищої освіти (ОКХ, ОПП, засоби діагностики рівня якості освітньо-професійної підготовки фахівця). Вказаний порядок є похідним і базується на положеннях наказу Міносвіти України від 31.07.1998 р. №285 зі змінами та доповненнями, що введені розпорядженням МОН України від 05.03.2001 р. №28-р.

Розроблення нового покоління галузевих стандартів вищої освіти України має починатися у разі наявності відповідної професійної назви роботи у Національному класифікаторі України "Класифікатор професій ДК 003: 2005 " (у подальшому КП), за якою визначається професійна кваліфікація випускника вищого навчального закладу.

У разі відсутності професійної назви роботи у КП, розробники стандарту готують обґрунтування необхідності введення професійної назви роботи до КП, кваліфікаційну характеристику фахівця та заповнюють форму подання проекту змін до ДК 003 : 2005 (таблиця 1), яку базовий навчальний заклад передає відповідному міністерству або іншому органу виконавчої влади (уповноваженому за ведення конкретного виду економічної діяльності відповідно до Національного класифікатора України «Класифікація видів економічної діяльності» ДК 009: 2005 та галузевого випуску Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників як державному замовнику на підготовку фахівців та відповідальному за їх працевлаштування, а за відсутності такого - відповідному національному об'єднанню підприємців), далі – уповноваженому органу.

Послідовність обов'язкових дій щодо внесення змін та доповнень до ДК 003: 2005 нормативно встановлена Державним стандартом України ДСТУ 3739-98 "Положення про ведення Державного класифікатора ДК 003 "Класифікатор професій" (далі - ДСТУ 3739-98) і передбачає обґрунтовану ініціативну взаємодію заінтересованих суб'єктів сфери освіти та праці, а саме:

- вищих навчальних закладів на основі результатів наукових досліджень та моніторингу ринку праці;
- уповноваженого органу - державному замовнику на підготовку фахівців, відповідальному за їх працевлаштування.

Таблиця 1. Приклад заповнення форми подання проекту змін до ДК 003: 2005 на паперовому носії.

Директива	Галузь економіки за ДК 009: 2005	№ випуску Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників	Код професійної назви роботи за КП	Професійна назва роботи за КП або для внесення (відповідно до узагальненого об'єкта діяльності)	Освітньо-кваліфікаційний рівень випускника вищого навчального закладу для професійної роботи	Назва галузі знань та напрямку (спеціальності) підготовки відповідно до професійної назви роботи
1	2	3	4	5	6	7
Внести						
Змінити						
Скасувати						

Схема проходження матеріалів наведена в таблиці 2.

3. Тільки після затвердження змін до КП наказом Держспоживстандарту України або повідомлення Державної установи «НДІ соціально-трудова відносин» про підготовку документів на затвердження Держспоживстандартом України робоча група при наявності кваліфікаційних характеристик професій працівників та визначення професій в інших нормативних документах сфери праці починає розроблення проектів складових галузевих стандартів вищої освіти (освітньо-кваліфікаційної характеристики - ОКХ, освітньо-професійної програми - ОПП, засобів діагностики якості підготовки фахівця - ЗД) за освітньо-кваліфікаційним рівнем з врахуванням відповідних положень **Комплексу нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої освіти, введеного наказом Міністра освіти України від 31.07.1998 р. № 285 зі змінами та доповненнями, що введені Розпорядженням Міністерства освіти і науки України від 05.03.01 р. №28-р, інших директивних документів сфери освіти, в тому числі рекомендацій Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України (далі – ІТЗО МОН України) щодо розробки нового покоління стандартів.**

Таблиця 2. Узагальнена структура організації порядку ведення Національного класифікатора України «КЛАСИФІКАТОР ПРОФЕСІЙ» ДК 003:2005 (за ДСТУ3739)

Суб'єкти дій	Зміст дій
Базовий вищий навчальний заклад	Дослідження та визначення: - кола завдань (область знань); - складності завдань; - посадових обов'язків. Розробка: - кваліфікаційної характеристики професії працівника та визначення системи його компетенцій; - форми подання проекту змін до ДК 003: 2005.
Уповноважений орган за ведення конкретного виду економічної діяльності відповідно до Національного класифікатора України «Класифікація видів економічної діяльності» ДК 009: 2005 та галузевого випуску Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників як державний замовник на підготовку фахі-	Розгляд обґрунтованості пропозицій базового вищого навчального закладу. Фахова експертиза нової професії (роботи)

вців та відповідальний за їх працевлаштування, а за відсутності такого - відповідне національне об'єднання підприємців	
Державна установа Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин Міністерства праці та соціальної політики України України	Експертиза проекту змін та доповнень. Погодження з організаціями обов'язкового погодження. Підготовка проектів змін та доповнень для погодження Міністерством праці та соціальної політики України.
Міністерство праці та соціальної політики України	Організація розгляду у погоджувальних організаціях і підготовка проектів змін та доповнень для затвердження Держспоживстандартом України
Держспоживстандарт України	Державна експертиза. Затвердження наказом

**ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
освітньо-кваліфікаційної характеристики**

Освітньо-кваліфікаційний рівень	_____
	(назва)
Галузь знань	_____
	(шифр та назва згідно з Переліком 200__)
Напрямок підготовки	_____
	(код та назва згідно з Переліком 200__)
Спеціальність	_____
	(код та найменування спеціальності)
Кваліфікація	_____
	(код та назва згідно з Класифікатором професій ДК 003:2005)

Міністерство освіти і науки України

“ПОГОДЖЕНО”

Департамент вищої освіти

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 200_ р.

Інститут інноваційних технологій і змісту освіти

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 200_ р.

М.П.

Голова НМК/підкомісії

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 200_ р.

**Міністерство праці
та соціальної політики України**
“ПОГОДЖЕНО”

Управління політики зайнятості та трудової міграції

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 200_ р.

Відділ професійного розвитку трудового потенціалу та альтернативної служби управління політики зайнятості та трудової міграції

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 200_ р.

РОЗРОБЛЕНО І ВНЕСЕНО

Керівник закладу-розробника

Ректор (директор) _____
_____
(повна назва базового ВНЗ)
_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 200_ р.

М.П.

Керівник розробки

_____
(науковий ступінь та вчене звання, посада)
_____
(повна назва ВНЗ)
_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 200_ р.

**ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
освітньо-професійної-програми**

Освітньо-кваліфікаційний рівень _____
(назва)

Галузь знань _____
(шифр та назва згідно з Переліком 200__)

Напрямок підготовки _____
(код та назва згідно з Переліком 200__)

Спеціальність _____
(код та найменування спеціальності)

Кваліфікація _____
(код та назва згідно з Класифікатором професій ДК 003:2005)

Міністерство освіти і науки України
“ПОГОДЖЕНО”

Департамент вищої освіти

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 200_ р.

Інститут інноваційних технологій і змісту освіти

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 200_ р.

М.П.

Голова НМК/підкомісії

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 200_ р.

Керівник закладу-розробника

Керівник розробки

Ректор (директор) _____

_____
(науковий ступінь та вчене звання, посада)

_____
(повна назва базового ВНЗ)

_____
(повна назва ВНЗ)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 200_ р.

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 200_ р.

М.П.

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
засобів діагностики якості вищої освіти

Освітньо-кваліфікаційний рівень	_____
	(назва)
Галузь знань	_____
	(шифр та назва згідно з Переліком 200__)
Напрямок підготовки	_____
	(код та назва згідно з Переліком 200__)
Спеціальність	_____
	(код та найменування спеціальності)
Кваліфікація	_____
	(код та назва згідно з Класифікатором професій ДК 003:2005)

Міністерство освіти і науки України
“ПОГОДЖЕНО”

Департамент вищої освіти

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
“ ___ ”	_____ 200_ р.

Інститут інноваційних технологій і змісту освіти

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
“ ___ ”	_____ 200_ р.

М.П.

Голова НМК/підкомісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
“ ___ ”	_____ 200_ р.

Керівник закладу-розробника

Керівник розробки

Ректор (директор) _____	_____
	(науковий ступінь та вчене звання, посада)

_____	_____
(повна назва базового ВНЗ)	(повна назва ВНЗ)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
“ ___ ”	_____ 200_ р.
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
“ ___ ”	_____ 200_ р.

М.П.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВІДПОВІДНІ ВИЗНАЧЕННЯ

У комплексі нормативних документів для розроблення складових системи стандартів вищої освіти використовуються такі терміни та відповідні визначення:

А

Акредитація - процедура надання вищому навчальному закладові певного типу права провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації, відповідно до вимог стандартів вищої освіти, а також до державних вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення.

Атестація (державна атестація) осіб, які закінчують вищі навчальні заклади – встановлення відповідності рівня якості отриманої ними вищої освіти вимогам стандартів вищої освіти по закінченню навчання за напрямом, спеціальністю.

В

Вид діяльності (людини) - характеристика діяльності залежно від способів і форм її здійснення.

Вид діяльності визначається станом взаємодії фахівця з узагальненим об'єктом діяльності протягом усього циклу існування об'єкта.

Валідність – комплексна характеристика психодіагностичної методики (тесту), що включає відомості щодо сфери явищ, які досліджуються, та репрезентативності діагностичної процедури стосовно до них.

Вимога – норма, правило.

Виробнича функція (трудова, службова) - сукупність обов'язків, що виконує фахівець відповідно до займаної посади і які визначаються посадовою інструкцією або кваліфікаційною характеристикою.

Розрізняють такі виробничі функції:

- **Дослідницька** - функція спрямована на збір, обробку, аналіз і систематизацію науково-технічної інформації з напрямку роботи.
- **Проектувальна (проектувально-конструкторська)** - функція спрямована на здійснення цілеспрямованої послідовності дій щодо синтезу систем або окремих їх складових, розробка документації, яка необхідна для втілення та використання об'єктів та процесів (*конструювання* є окремим процесом проектування, який полягає в обґрунтуванні рішень щодо принципу дії та конструкції об'єктів, розробки документації на їх виготовлення).
- **Організаційна** - функція спрямована на упорядкування структури й взаємодії складових елементів системи з метою зниження невизначеності, а також підвищення ефективності використання ресурсів і часу (окремим процесом організації діяльності можна вважати *планування* - часове впорядкування виконання робіт, тобто обґрунтування їх, послідовності, тривалості та строків виконання).
- **Управлінська** – функція спрямована на досягнення поставленої мети, забезпечення сталого функціонування і розвитку систем завдяки інформаційному обмінові (до фахівця інформаційні потоки надходять через зворотні зв'язки, до об'єкта управління - у вигляді директивних рішень).
- **Технологічна** - функція спрямована на втілення поставленої мети за відомими алгоритмами, тобто фахівець виступає як структурний елемент (ланка) певної технології.
- **Контрольна** - функція спрямована на здійснення контролю в межах своєї професійної діяльності в обсязі посадових обов'язків.

- **Прогностична** - функція, яка дозволяє на основі аналізу здійснювати прогнозування в професійній діяльності.
- **Технічна** - функція спрямована на виконання технічних робіт в професійній діяльності.

Вища освіта - рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації;

Вищий навчальний заклад - освітній, освітньо-науковий заклад, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науково-технічну діяльність.

Г

Галузь* (в економіці) - сукупність усіх виробничих одиниць, які беруть участь переважно в однакових або подібних видах виробничої діяльності.

Галузь знань - група напрямів підготовки, споріднених за ознакою спільності узагальнених структур діяльності.

Д

Дипломний проект – кваліфікаційна робота, що призначена для об'єктивного контролю ступеня сформованості умінь вирішувати типові задачі діяльності, які, в основному, віднесені в ОКХ до проектувальної (проектно-конструкторської) та виконавської (технологічної, операторської) виробничих функцій.

Дипломна робота – кваліфікаційна робота, що призначена для об'єктивного контролю ступеня сформованості умінь вирішувати типові задачі діяльності, які, в основному, віднесені в ОКХ до організаційної, управлінської та виконавської (технологічної, операторської) виробничих функцій.

Дія – одиниця діяльності, що не розкладається на більш прості, в наслідок якої досягається конкретна усвідомлена мета.

Діяльність (діяльність людини) - динамічна система взаємодій людини із навколишнім світом, в яких вона досягає свідомо поставлених цілей, що з'являються внаслідок виникнення у неї певних потреб.

У процесі діяльності людина виступає як **суб'єкт діяльності**, а її дії спрямовані на зміни об'єкту діяльності.

Діяльність інноваційна - див. Інноваційна діяльність.

Е

Економічна діяльність* - процес поєднання дій, які приводять до отримання відповідного набору продукції чи послуг. **Вид діяльності** (вид економічної діяльності) має місце тоді, коли об'єднуються ресурси (устаткування, робоча сила, технологічні засоби, сировина та матеріали) для створення виробництва конкретної. Таким чином, вид діяльності характеризується використанням ресурсів, виробничим процесом, випуском продукції та наданням послуг.

---

* Термін, визначення якого наведено у Національному класифікаторі України «Класифікатор видів економічної діяльності» [ДК 009: 2005](#).

Задача діяльності - потреба, що виникає в певних умовах і може бути задоволена в результаті визначеної **структури діяльності**, до якої належить:

- **предмет діяльності (праці)** – елементи навколишнього середовища, що суб'єкт має до початку своєї діяльності і які підлягають трансформації у продукт;
- **засіб діяльності (праці)** - об'єкт, що опосередковує вплив суб'єкта на предмет діяльності, або те, що, звичайно, називають “знаряддям праці”, і стимули, що використовуються, наприклад, у діяльності управління;
- **процедура діяльності (праці)** - технологія (спосіб, метод) одержання бажаного продукту. Інформація про спосіб діяльності фіксується у вигляді програми або алгоритму на певних матеріальних носіях;
- **умови діяльності (праці)** - характеристика оточення суб'єкта в процесі діяльності (температура, склад повітря, рівень акустичних шумів, пристосованість приміщення до праці, меблі, а також соціальні умови, просторові та часові чинники);
- **продукт діяльності (праці)** - те, що одержано в результаті трансформації предмета в процесі діяльності.

Є три види задач діяльності:

- **професійні задачі** - задачі діяльності, що безпосередньо спрямовані на виконання завдання (завдань), що поставлено(і) перед фахівцем як професіоналом;
- **соціально-виробничі задачі** - задачі діяльності, що пов'язані з діяльністю фахівця у сфері виробничих відносин у трудовому колективі (наприклад, інтерактивне та комунікативне спілкування тощо);
- **соціально-побутові задачі** - задачі діяльності, що виникають у повсякденному житті і пов'язані з домашнім господарством, відпочинком, родинним спілкуванням, фізичним і культурним розвитком тощо і можуть впливати на якість виконання фахівцем професійних та соціально-виробничих задач.

Здатність – властивість індивіда здійснювати, виконувати, робити що-небудь, поводити себе певним чином; в тому числі психічний та фізичний стан індивіда, в якому він спроможний виконувати певний вид продуктивної діяльності.

Здібність – природній нахил до чого-небудь, талант; в тому числі особливості індивіда, що є суб'єктивними умовами успішного здійснення певного виду продуктивної діяльності.

Здібності пов'язані із загальною орієнтованістю особи, з її нахилом до тієї чи іншої діяльності.

Зміст вищої освіти - обумовлена цілями та потребами суспільства система знань, умінь і навичок, у вигляді компетенцій, що має бути сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технології, культури та мистецтва.

Зміст навчання - структура, зміст і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої забезпечує особі можливість здобуття вищої освіти і певної кваліфікації. Зміст навчання поділяється на:

- **нормативну частину змісту навчання** - обов'язковий для засвоєння зміст навчання, сформований відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики як змістові модулі із зазначенням їх обсягу й рівня засвоєння, а також форм державної атестації;
- **вибіркову частину змісту навчання** - рекомендований для засвоєння зміст навчання, сформований як змістові модулі із зазначенням їх обсягу та форм атестації, призначений для задоволення потреб і можливостей особистості, регіональних потреб у фахівцях певної спеціалізації спеціальності, з урахуванням досягнень наукових шкіл і вищих навчальних закладів.

Змістовий модуль - система навчальних елементів, що поєднані за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові.

Знання - результат процесу діяльності пізнання, перевірене суспільною практикою і логічно упорядковане відображення її у свідомості людини.

Знання - категорія, яка віддзеркалює зв'язок між пізнавальною й практичною діяльністю людини. Знання виявляються в системі понять, суджень, уявлень та образів, орієнтованих основ дій тощо, яка має певний обсяг і якість. Знання можливо ідентифікувати тільки за умови їх проявлення у вигляді вмінь виконувати відповідні розумові або фізичні дії.

Знання фундаментальні - знання щодо соціальних і професійних норм діяльності особи, основа її освіти та професійної підготовки.

Фундаментальні знання формують здатність особи опановувати нові знання, орієнтуватися у проблемах, що виникають, виконувати задачі діяльності, що прогнозуються. Фундаментальні знання є інваріантні у відношеннях:

- напрями підготовки до певної галузі освіти;
- спеціальності до напрямку підготовки;
- спеціалізації спеціальності до спеціальності.

I

Індивідуалізація навчання – організація процесу навчання, яка передбачає його модифікацію відповідно до потреб того, хто навчається.

Інновації - новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

K

Кваліфікація** - здатність виконувати завдання та обов'язки відповідної роботи.

Кваліфікація визначається рівнем освіти та спеціалізацією. Необхідний рівень освіти досягається завдяки реалізації освітніх, освітньо-професійних та освітньо-наукових програм підготовки і має в цілому відповідати колу та складності професійних завдань та обов'язків.

У документах про освіту, чи інших документах про професійну підготовку, кваліфікація визначається через професійну назву роботи за класифікацією професії.

Клас задачі діяльності - ознака рівня складності задач діяльності, що вирішуються фахівцем. Усі задачі діяльності розподіляються на три класи:

- **стереотипні задачі діяльності** - передбачають діяльність відповідно до заданого алгоритму, що характеризується однозначним набором добре відомих, раніше відібраних складних операцій і потребує використання значних масивів оперативної та раніше засвоєної інформації;
- **діагностичні задачі діяльності** - передбачають діяльність відповідно до заданого алгоритму, що містить процедуру часткового конструювання рішення із застосування раніше відібраних складних операцій і потребує використання значних масивів оперативної та раніше засвоєної інформації;

** Терміни, визначення яких викладені з врахуванням положень, що подані у Міжнародній стандартній класифікації занять, ДК 003: 2005 та Загальних положеннях Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, відповідно до цілей цього стандарту.

- **евристичні задачі діяльності** - передбачають діяльність за складним алгоритмом, що містить процедуру конструювання раніше не відомих рішень і потребує використання великих масивів оперативної та раніше засвоєної інформації.

Компетентність – інтегрована характеристика якостей особистості, результат підготовки випускника вузу для виконання діяльності в певних професійних та соціально-особистістних предметних областях (компетенціях), який визначається необхідним обсягом і рівнем знань та досвіду у певному виді діяльності.

Компетенція - включає знання й розуміння (теоретичне знання академічної області, здатність знати й розуміти), знання як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті). Предметна область у якій індивід добре обізнаний і в якій він проявляє готовність до виконання діяльності.

Контроль якості вищої освіти - система заходів, які здійснює третя сторона з метою перевірки характеристик якостей особистості випускника вищого навчального закладу, та їх порівняння з установленими вимогами й визначення відповідності кінцевим цілям вищої освіти.

Кредит (національний кредит в системі вищої освіти України) – обсяг навчального матеріалу, який з урахуванням терміну засвоєння студентами окремих навчальних елементів (відповідно до психофізіологічних норм засвоєння при використанні оптимальних форм, методів і засобів навчання та контролю) може бути засвоєний за 54 години навчального часу (сума годин аудиторної й самостійної роботи студента за тиждень).

Кредит ECTS (заліковий кредит) – одиниця Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (36 академічних годин), яка визначає навчальне навантаження необхідне для засвоєння змістових модулів

Л

Ліцензування - процедура визнання спроможності вищого навчального закладу певного типу розпочати освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації, відповідно до вимог стандартів вищої освіти, а також до державних вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення.

Н

Навичка – уміння, що внаслідок численних повторень стають автоматичними і виконуються без свідомого контролю.

Навчальна дисципліна (у вищому навчальному закладі) - педагогічно адаптована система понять про явища, закономірності, закони, теорії, методи тощо будь-якої галузі діяльності (або сукупності різних галузей діяльності) із визначенням потрібного рівня сформованості у тих, хто навчається, певної сукупності умінь і навичок.

Навчальний елемент (дидактична одиниця) - мінімальна доза навчальної інформації, що зберігає властивості навчального об'єкта.

Навчальний об'єкт - навчальна інформація певного обсягу, що має самостійну логічну структуру та зміст, і дає змогу оперувати цією інформацією у процесі розумової діяльності.

Навчальний план – складова стандартів вищої освіти вищих навчальних закладів, яка розробляється на основі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки і визначає графік навчального процесу, перелік, послідовність та час вивчення

навчальних дисциплін (практик), види навчальних занять та терміни їх проведення, а також форми проведення підсумкового контролю.

Надійність - характеристика методики (тесту), яка віддзеркалює точність психодіагностичних вимірів, а також стійкість результатів тесту до впливу сторонніх випадкових чинників.

Напрямок підготовки за професійним спрямуванням у вищій освіті - група спеціальностей зі спорідненим змістом вищої освіти та професійної підготовки.

Норма – сукупність формальних і неформальних вимог, що регулюють певні дії та поведінку суб'єктів системи вищої освіти та учасників освітянського процесу.

Норматив – розрахункова величина витрат освітянських ресурсів, що характеризує оптимальний стан освітянського процесу.

Нормативний термін навчання - термін навчання за денною (очною) формою, необхідний для засвоєння особою нормативної та вибіркової частин змісту навчання і встановлений стандартом вищої освіти.

О

Об'єкт діяльності - процеси, або(та) явища, або(та) матеріальні об'єкти, на які спрямована діяльність суб'єкта діяльності (наприклад, двигун внутрішнього згорання, організаційно-економічна система, технологія галузі тощо). **Узагальнений об'єкт діяльності** фахівця з вищою освітою – загальна назва природних чи штучних систем, на зміну властивостей яких спрямована діяльність суб'єкта. Певні етапи циклу існування систем (об'єктів діяльності) визначають типи діяльності фахівців.

Орієнтовна основа дії - система уявлень людини про мету, план та засоби виконання дії.

Освітній рівень вищої освіти - характеристика вищої освіти за ознаками ступеня сформованості інтелектуальних якостей особи, достатніх для здобуття кваліфікації, яка відповідає певному освітньо-кваліфікаційному рівню;

Освітні рівні:

- **Неповна вища освіта** - освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста.
- **Базова вища освіта** - освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра.
- **Повна вища освіта** - освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра.

Освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти - характеристика вищої освіти за ознаками ступеня сформованості знань, умінь та навичок особи, що забезпечують її здатність виконувати завдання та обов'язки (роботи) певного рівня професійної діяльності

Освітньо-кваліфікаційні рівні:

- **Молодший спеціаліст** - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула неповну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для здійснення виробничих функцій певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності. Особам, які завершили навчання в акредитованому вищому професійному училищі, центрі професійно-технічної освіти, може присвоюватись освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста за відповідним напрямом (спеціальністю), з якого також здійснюється підготовка робітників високого рівня кваліфікації. Особи, які мають базову загальну середню освіту, можуть одночасно навчатися за освітньо-професійною програмою підготовки молодшого спеціаліста і здобувати повну загальну середню освіту.
- **Бакалавр** - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти, або неповної вищої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні і спеціальні уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності. Підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра може здійснюватися на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста. Особи, які в період навчання за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра у вищих навчальних закладах другого - четвертого рівнів акредитації припинили подальше навчання, мають право за індивідуальною програмою здобути освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста за однією із спеціальностей, відповідних напряму підготовки бакалавра, у тому самому або іншому акредитованому вищому навчальному закладі.
- **Спеціаліст** - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.
- **Магістр** - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності. Підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня магістра може здійснюватися на основі освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста. Особи, які в період навчання за освітньо-професійною програмою підготовки магістра припинили подальше навчання, мають право за індивідуальною програмою здобути освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста за такою ж або спорідненою спеціальністю у тому самому або іншому акредитованому вищому навчальному закладі.

Освітня діяльність – діяльність, пов'язана з наданням послуг для здобуття вищої освіти, з видачею відповідного документа.

Освітня технологія – див. *Технологія освіти*.

П

Первинна посада - посада, що не потребує від випускників навчального закладу попереднього досвіду професійної практичної діяльності.

Проблема - ситуація під час діяльності, яка містить суперечності наукового, організаційного або іншого характеру і являє собою перешкоди, що виникають при досягненні суб'єктом цілеспрямованого результату своєї діяльності.

Показник якості вищої освіти - кількісна характеристика якості особистості випускника вищого навчального закладу, що розглядається стосовно до певних умов його навчання та сфери майбутньої соціальної діяльності.

Професія** - набір робіт, які характеризуються заданим рівнем збігу основних завдань та обов'язків, що виконуються чи мають бути виконані працівником.

Професія вимагає від працівника визначеного кола знань та умінь.

Професійна підготовка – здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю.

Р

Рівень професійної діяльності – характеристика професійної діяльності за ознаками певної сукупності професійних завдань та обов'язків (робіт), що виконує працівник. У сфері праці розрізняють такі рівні професійної діяльності:

- **стереотипний рівень (рівень використання)** - уміння використовувати налагоджену систему (об'єкт діяльності) під час виконання конкретних задач діяльності, та знання призначення об'єкта і його основних (характерних) властивостей;

- **операторський рівень** - уміння готувати (налагоджувати) систему і керувати нею під час виконання конкретних задач діяльності та знання принципу (основних особливостей) побудови й принципу дії системи на структурно-функціональному рівні;

- **експлуатаційний рівень** - уміння під час виконання конкретних задач діяльності тестувати та аналізувати роботу системи з метою виявлення та усунення пошкоджень і знання методів аналізу функціонування системи та методів аналізу, пошуку та усунення пошкоджень;

- **технологічний рівень** - уміння під час виконання конкретних задач діяльності здійснювати розробку систем, що відповідають заданим характеристикам (властивостям), і знання методів синтезу та технологій розробки систем та способів їх моделювання;

- **дослідницький рівень** - уміння проводити дослідження систем із метою перевірки їх відповідності заданим властивостям, уміння вибирати з множини систему, що дозволяє найбільш ефективно вирішувати задачі діяльності, знання методики дослідження систем та методів оцінки ефективності їх застосування під час вирішення конкретних задач діяльності.

Рівень якості вищої освіти - відносна характеристика якості вищої освіти, що ґрунтується на порівнянні значень показників якості, отриманих на підставі діагностичних іспитів випускників вищого навчального закладу, із критеріально-орієнтованим еталоном, що репрезентується стандартом вищої освіти.

Робота** - певні завдання та обов'язки, які виконуються чи мають бути виконані однією особою (працівником). Робота є статистичною одиницею, що класифікується відповідно до кваліфікації, необхідної для її виконання.

С

Сертифікація фахівця - процедура визначення відповідності професійно важливих властивостей фахівця, його компетенції тощо вимогам, що надані у нормативних документах, в яких відображені вимоги до його кваліфікації.

Система вищої освіти - це сукупність взаємодіючих: послідовних стандартів вищої освіти;

- вищих навчальних закладів усіх форм власності;
- інших юридичних осіб, що надають освітні послуги у галузі вищої освіти;
- органів, які здійснюють управління у галузі вищої освіти.

Спеціальність - категорія, що характеризує:

- у сфері праці - особливості спрямованості й специфіку роботи в межах професії (зміст задач професійної діяльності, що відповідають кваліфікації).
- у сфері освіти - спрямованість і зміст навчання при підготовці фахівця (визначається через узагальнений об'єкт діяльності або виробничу функцію та предмет діяльності фахівця і відображає, насамперед, вид його діяльності й сферу застосування його праці).

Спеціальність у сфері освіти є адекватним відображенням наявної у сфері праці спеціальності (кваліфікації).

Навчання за спеціальністю освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, або спеціаліста, або магістра передбачає вивчення узагальненого об'єкта діяльності фахівця, виробничих функцій та типових складових структури професійної діяльності таких, що задовольняють вимоги сфери праці до спеціальності.

Навчання за спеціальністю освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста передбачає вивчення виробничих функцій та типових складових структури професійної діяльності.

Спеціалізація за спеціальністю - категорія, що характеризує відмінності окремих задач діяльності фахівця за ознаками різниці засобів, або(та) продуктів, або(та) умов діяльності в межах спеціальності. Спеціалізація пов'язана як з необхідною галуззю знань, використовуваними інструментами чи устаткуванням, так і з продукцією, яка виробляється, або надаваними послугами і відповідає певною мірою деталізованому колу професійних завдань та обов'язків.

Стандарти вищої освіти (система стандартів вищої освіти) - сукупність норм, що визначають зміст вищої освіти, зміст навчання, засоби діагностики якості вищої освіти та нормативний термін навчання.

Стандарти вищої освіти є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня громадян незалежно від форм здобуття вищої освіти. Відповідність освітніх послуг стандартам вищої освіти визначає якість освітньої та наукової діяльності вищих навчальних закладів.

Систему стандартів вищої освіти складають державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти та стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів.

Структурно-логічна схема підготовки - наукове й методичне обґрунтування процесу реалізації освітньо-професійної програми підготовки.

Структурно-логічна схема підготовки надається у вигляді мережі міждисциплінарних зв'язків за напрямом підготовки або спеціальністю і діє на протязі усього терміну реалізації відповідної освітньо-професійної програми підготовки.

T

Тест - стандартизована психодіагностична методика, яка призначена для встановлення кількісних і якісних індивідуально-психологічних відмінностей. У психологічній діагностиці - стандартизований, часто обмежений у часі іспит.

Тест досягнень - тип психодіагностичних методик, що спрямовані на оцінювання досягнення рівня сформованості певної компетенції.

Тести критеріально-орієнтовані - типи тестів, що призначені для визначення рівня індивідуальних досягнень щодо певного критерію на основі логіко-функціонального аналізу змісту завдань. Як критерій (або об'єктивний еталон), звичайно, розглядаються конкретні знання, уміння, навички, що необхідні для успішного виконання тієї чи іншої задачі діяльності.

Тест ситуаційний – критеріально-орієнтований тест досягнень, який складається з цілеспрямованого набору тестових завдань, призначених для оцінювання рівня сформованості знань щодо орієнтованих основ дій, які є адекватними діяльності вирішення проблемних ситуацій, що властиві майбутній діяльності (соціальної, виробничій) випускників вищих навчальних закладів.

Технологія навчання – сукупність форм, методів, прийомів та засобів передавання соціального та(або) професійного досвіду у процесі навчання.

Технологія освіти – процес та результат створення (проектування) адекватної потребам і можливостям особи та суспільства системи соціалізації, особистісного та професійного розвитку людини в закладі освіти, що складається з спеціальним чином сконструйованих відповідно до заданої мети методологічних, дидактичних, психологічних, інтелектуальних, інформаційних та практичних дій, операцій, прийомів, кроків, які гарантують досягнення цілей, що визначені учасниками освітнього процесу, та свободу їх усвідомленого вибору.

Тип діяльності - характеристика професійної діяльності залежно від способів і форм її здійснення. Визначається станом взаємодії фахівця з об'єктом діяльності - системою, що характеризується однаковою узагальненою метою (продуктом) діяльності.

Типова задача діяльності - узагальнена задача діяльності, що є характерною для більшості виробничих або соціальних ситуацій і не містить конкретних даних, а отже, не має конкретного вирішення (можуть бути визначені тільки шляхи вирішення).

У

Уміння - здатність людини виконувати певні дії на основі відповідних знань та навичок Системи умінь різних видів формують відповідні компетенції. Уміння поділяються за видами.

- ***Предметно-практичні*** - уміння виконувати дії щодо переміщення об'єктів у просторі, зміни їх форми тощо. Головну роль у регулюванні предметно-практичних дій виконують перцептивні образи, що відображають просторові, фізичні та інші властивості предметів і забезпечують керування робочими рухами відповідно до властивостей об'єкта та завдань діяльності.

- ***Предметно-розумові*** - уміння щодо виконання операцій з розумовими образами предметів. Ці дії вимагають наявності розвиненої системи уявлень і здатність до розумових дій (наприклад, аналіз, класифікація, узагальнення, порівняння тощо).

- ***Знаково-практичні*** - уміння щодо виконання операцій зі знаками та знаковими системами. Прикладами цих дій є письмо, прокладання курсу по карті, одержання інформації від пристроїв тощо.

- **Знаково-розумові** - уміння щодо розумового виконання операцій зі знаками та знаковими системами. Наприклад, дії, що є необхідні для виконання логічних та розрахункових операцій. Ці дії дозволяють вирішувати широке коло задач в узагальненому вигляді.

Ц

Цикл існування об'єкта діяльності - період, протягом якого існує об'єкт діяльності фахівця від "зародження" (проектування) до його ліквідації. Період існування об'єкта діяльності ділиться на окремі етапи:

- *проектування*, протягом якого вирішуються питання щодо конструкції або змісту;
- *створення*;
- *експлуатація*, протягом якої об'єкт використовується за призначенням;
- *відновлення* (ремонт, удосконалення тощо), яке пов'язане з відновленням властивостей, якостей, підвищенням продуктивності, інших ознак;
- *утилізація та ліквідація*.

Кожний етап існування об'єкта діяльності фахівця має свої ознаки, що визначаються спільністю (за продуктом) типових задач діяльності, пов'язаних безпосередньо з об'єктом, та відмінністю типових задач від задач іншого етапу.

Цикл підготовки - сукупність складових змісту освітньої або професійної підготовки (змістових модулів, блоків змістових модулів), що поєднані за ознаками приналежності їх змісту до спільного освітнього або професійного напрямку.

Я

Якість вищої освіти - сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства.

Якість вищої освіти випускників вищого навчального закладу також відображає здатність:

- задовольняти відповідно до соціальних норм суспільні вимоги до виконання майбутніх соціально-професійних ролей;
- відповідати за свої соціально важливі рішення;
- задовольняти прагнення соціального статусу та престижу.

Якість освітньої діяльності – сукупність характеристик системи вищої освіти та її складових, яка визначає її здатність задовольняти встановлені і передбачені потреби окремої особи або(та) суспільства.

Якість особистості випускника вищого навчального закладу - цілісна сукупність характеристик особистості, що визначає зміст соціально значущих і професійно важливих властивостей особи, яка закінчує вищий навчальний заклад і проявляється у вигляді рівня сформованості системи компетенцій.

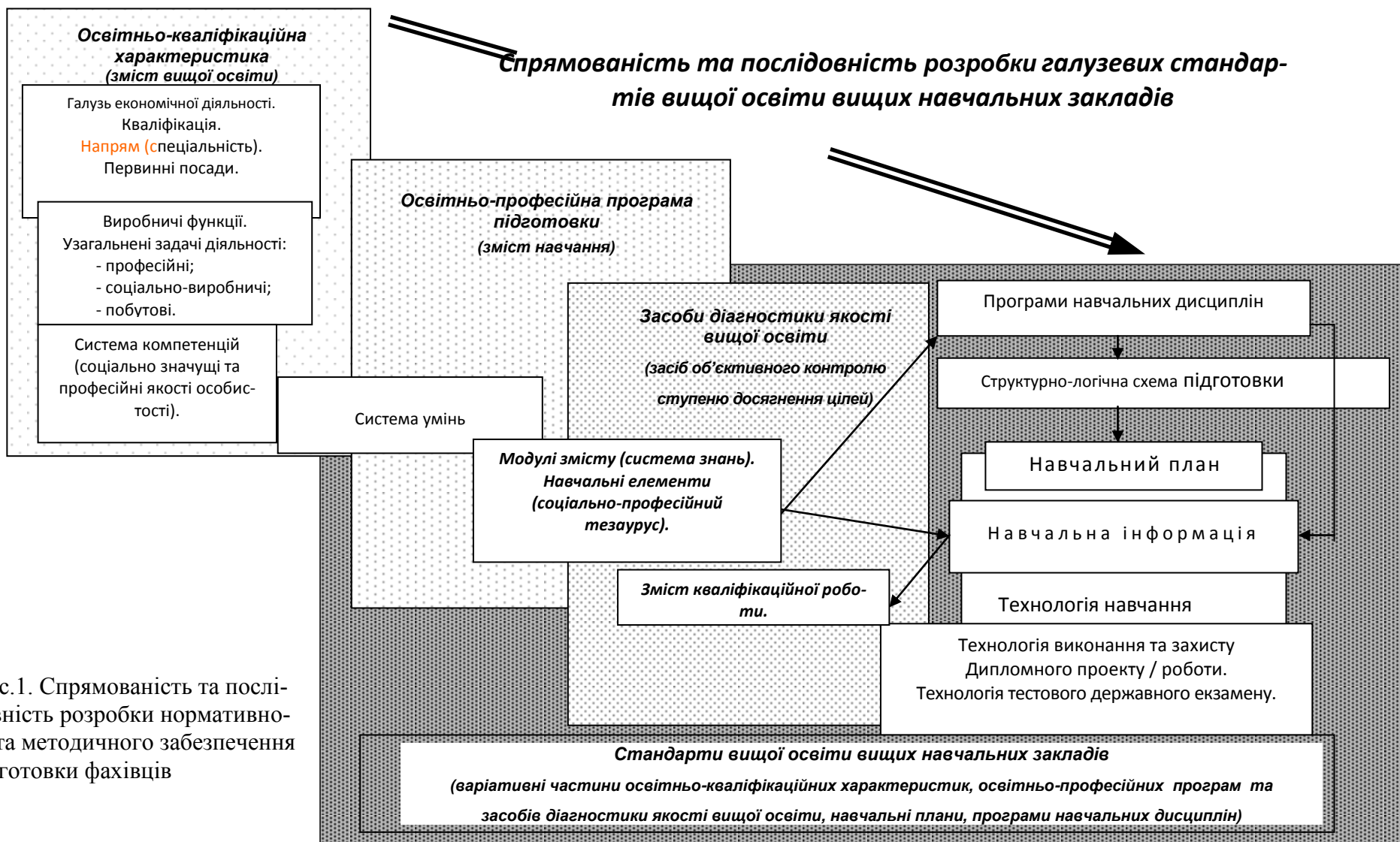

Рис.1. Спрямованість та послідовність розробки нормативного та методичного забезпечення підготовки фахівців

НОРМАТИВНО-МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ З РОЗРОБЛЕННЯ ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИПУСКНИКА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Структура та зміст освітньо-кваліфікаційної характеристики випускників вищого навчального закладу

Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника вищого навчального закладу має вигляд макету галузевого стандарту, що наведений нижче. Побудова, виклад та оформлення макету стандарту відповідає вимогам [7]. Структура та послідовність розробки освітньо-кваліфікаційної характеристики наведені на рис. 2. [8]

Структура ОКХ та її обов'язковий зміст, що подані у цьому розділі, не повинні змінюватися.

Рис.2

ГАЛУЗЕВИЙ СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

ПОГОДЖЕНО

Заступник міністра освіти і науки
України

ПОГОДЖЕНО

Заступник міністра праці та
соціальної політики України

«___»_____200_р.

«___»_____200_р.

ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА

_____ (назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ_____

(шифр та назва галузі знань)

НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ_____

(код і назва напрямку підготовки)

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ_____

(код і назва спеціальності)

КВАЛІФІКАЦІЯ_____

(код і назва кваліфікації)

Видання офіційне

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київ

200_

ГАЛУЗЕВИЙ СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВИТИ УКРАЇНИ

ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА

_____
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ _____

(шифр та назва галузі знань)

НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ _____

(код і назва напрямку підготовки)

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ _____

(код і назва спеціальності)

КВАЛІФІКАЦІЯ _____

(код і назва кваліфікації)

Видання офіційне

МІНІСТЕРСТВО ОСВИТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київ

200_

Передмова

І РОЗРОБЛЕНО
робочою групою Міністерства освіти і науки України

ВНЕСЕНО

(назва базового вищого навчального закладу)

2 ЗАТВЕРДЖЕНО ТА НАДАНО ЧИННОСТІ

Наказом Міністерства освіти і науки України
від _____ р. № _____

3 ВВЕДЕНО ВПЕРШЕ

4 РОЗРОБНИКИ СТАНДАРТУ

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь та вчене звання, посада та

назва установи без скорочень)

Цей стандарт не може бути повністю чи частково відтворений, тиражований та розповсюджений без дозволу Міністерства освіти і науки України.

II

Зміст

1. Галузь використання	
2. Нормативні посилання	
3. Визначення	
4. Позначення і скорочення	
5. Компетенції щодо вирішення проблем і задач соціальної діяльності, інструментальних і загально-наукових задач, та умінь що забезпечують наявність цих компетенцій.....	
6. Виробничі функції, типові задачі діяльності та компетенції щодо вирішення типових задач професійної діяльності	
7. Попередній освітній або(та) освітньо-кваліфікаційний рівень і вимоги до професійного відбору абітурієнтів	
8. Вимоги до державної атестації осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах	
9. Вимоги до системи освіти та професійної підготовки	
Додаток А Соціально-особистісні, інструментальні та загально-наукові компетенції.....	
Додаток Б Виробничі функції, типові задачі діяльності та компетенції, якими повинні володіти випускники вищого навчального закладу	
Додаток В Компетенції випускників вищого навчального закладу, що вимагаються, та система умінь, яка їх відображає	

Вступ

Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника вищого навчального закладу (ОКХ) є галузевим нормативним документом, в якому узагальнюється зміст вищої освіти, тобто відображаються цілі вищої освіти та професійної підготовки, визначається місце фахівця в структурі галузей економіки держави і вимоги до його компетентності, інших соціально важливих властивостей та якостей.

Цей стандарт є складовою галузевих стандартів вищої освіти, в якій узагальнюються вимоги з боку держави, світового співтовариства та споживачів випускників до змісту вищої освіти. ОКХ відображає соціальне замовлення на підготовку фахівця з урахуванням аналізу професійної діяльності та вимог до змісту вищої освіти з боку держави та окремих замовників фахівців.

ОКХ визначає галузеві кваліфікаційні вимоги до соціально-виробничої діяльності випускників вищого навчального закладу з певних спеціальностей певного освітньо-кваліфікаційного рівня та державні вимоги до властивостей та якостей особи, яка здобула певний освітній рівень відповідного фахового спрямування.

Стандарт використовується під час:

- визначення цілей освіти та професійної підготовки;
- розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти (освітньо-професійна програма підготовки фахівців, засоби діагностики якості вищої освіти);
- визначення первинних посад випускників вищих навчальних закладів та умов їх використання;
- розроблення та корегування складових галузевих стандартів вищої освіти вищих навчальних закладів (варіативні частини освітньо-кваліфікаційної характеристики, освітньо-професійної програми підготовки фахівців та засобів діагностики якості вищої освіти, навчальний план, програми навчальних дисциплін);
- визначення змісту навчання в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації;
- професійної орієнтації здобувачів фаху та визначення критеріїв професійного відбору;
- прогнозування потреби у фахівцях відповідного(ої) напрямку (спеціальності) та освітньо-кваліфікаційного рівня, плануванні їх підготовки і під час укладання договорів або контрактів щодо підготовки фахівців;
- розподілу та аналізу використання випускників вищих навчальних закладів.

ГАЛУЗЕВИЙ СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА

_____ (назва освітньо-кваліфікаційного рівня)
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ _____ (шифр і назва галузі знань)
НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ _____ (код і назва напрямку підготовки)
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ _____ (код і назва спеціальності)
КВАЛІФІКАЦІЯ _____ (код і назва кваліфікації)

Чинний від _____ (рік – місяць - число)

1. Галузь використання

Цей стандарт поширюється на систему вищої освіти: органи, які здійснюють управління у галузі вищої освіти; інші юридичні особи, що надають освітні послуги у галузі вищої освіти; вищі навчальні заклади всіх форм власності, де готують фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня _____ ,

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

галузь знань _____ ,

(шифр і назва галузі знань)

напрямок підготовки _____ ,

(код і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____ ,

(код і назва спеціальності)

освітній рівень _____ ,

(назва освітнього рівня)

кваліфікація _____ ,

(код і назва кваліфікації)

з узагальненим об'єктом діяльності _____ ,

(для освітньо-кваліфікаційних рівнів: бакалавр, спеціаліст, магістр)

з предметної галузі діяльності _____ .

(для освітньо-кваліфікаційних рівнів: молодший спеціаліст)

Фахівець підготовлений до роботи в галузі економіки за ДК 009: 2005:

_____ (найменування й код виду економічної діяльності)

Фахівець здатний виконувати зазначену(і) професійну(і) роботу(и) за ДК 003:2005:

_____ (код(и) і назва(и) професійної роботи за класифікаційним угрупованням)

і може займати первинні посади _____

(назви посад із посиланням на нормативно-правовий або

нормативний документ, в якому вони встановлені)

Цей стандарт установлює:

- професійне призначення й умови використання випускників вищих навчальних закладів певного(ої) напрямку (спеціальності)_та освітньо-кваліфікаційного рівня у вигляді переліку первинних посад, виробничих функцій та типових задач діяльності;
- освітні та кваліфікаційні вимоги до випускників вищих навчальних закладів у вигляді переліку здатностей та умінь вирішувати задачі діяльності вимоги до атестації якості освіти та професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів;
- відповідальність за якість освіти та професійної підготовки.

Стандарт є обов'язковим для вищих навчальних закладів, що готують фахівців даного профілю. Стандарт є обов'язковим для цілей ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів.

Основними користувачами стандарту є:

- професорсько-викладацький склад вищих навчальних закладів;
- студенти, які відповідальні за ефективну реалізацію своєї навчальної діяльності;
- керівництво навчальних закладів, яке відповідає за якість підготовки;
- особи, що проходять атестацію після закінчення у вищих навчальних закладах
- фахівці, що проходять сертифікацію.

2. Нормативні посилання

- Закон України №2984-III "Про вищу освіту" // Відомості Верховної Ради. – 2002.- № 20.-134 с.

- Міжнародна Стандартна Класифікація Освіти (ISCED – 97: International Standard Classification of Education/UNESCO, Paris).

- Структури кваліфікацій для Європейського простору вищої освіти (**The framework of qualifications for the European Higher Education Area**)

- Структури ключових компетентностей, які розглядаються як необхідні для всіх у суспільстві, заснованому на знаннях (**Key Competences for Lifelong learning: A European Reference Framework – IMPLEMENTATION OF "EDUCATION AND TRAINING 2010", Work programme, Working Group B "Key Competences", 2004.**

- Постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2006 р. № 1719; «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра»¹

- Постанова Кабінету Міністрів України від 20.06.2007 р. № 839 "Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста"²

- Постанова Кабінету Міністрів України від 24.05.1997 р. №507 "Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями". (в частині підготовки професіоналів з повною вищою освітою в межах її чинності)³

- Національний класифікатор України: «Класифікація видів економічної діяльності» ДК 009: 2005.

- Національний класифікатор України: "Класифікатор професій" ДК 003:2005. // Видавництво "Соцінформ", – К.: 2005.

¹ відзначається в разі використання

² відзначається в разі використання

³ відзначається в разі використання

- Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Галузеві випуски. — Краматорськ: Видавництво центру продуктивності;
- Комплекс нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої освіти. Додаток 1 до наказу Міносвіти України від 31.07.1998 р. №285 зі змінами та доповненнями, що введені розпорядженням Міністерства освіти і науки України від 05.03.2001 р. №28-р. // Інформаційний вісник “Вища освіта”.–2003.-№ 10.-82 с.;
- Змістові частини галузевих стандартів вищої освіти підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів молодшого спеціаліста та бакалавра щодо гуманітарної, соціально-економічної та екологічної освіти та освіти з безпеки життєдіяльності людини й охорони праці // Інструктивний лист МОН України від 19.06.2002 р. №1/9-307 / Інформаційний вісник “Вища освіта”.–2003.-№ 11.-55 с.;

3. Визначення

У цьому стандарті використано терміни та відповідні визначення, що подані у Комплексі нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої освіти. Додаток 1 до наказу Міносвіти України від 31.07.1998 р. №285 зі змінами та доповненнями, що введені розпорядженням Міністерства освіти і науки України від 05.03.2001 р. №28-р. // Інформаційний вісник “Вища освіта”.–2003.-№ 10.-82 с., а також формулюють:

- The Bologna Declaration on the European space for Higher education an explanation.
- Міжнародна Стандартна Класифікація Занять (ISCO - 88: International Standard Classification of Occupations/ILO, Geneva
- Міжнародна класифікація занять для країн - членів ЕС (ISCO – 88(COM).
- Класифікатори видів економічної діяльності Статистичної Комісії Європейського Союзу (NACE).
- Міжнародна стандартна галузева класифікація видів економічної діяльності Організації Об'єднаних Націй (ISIC).
- Конвенція щодо визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні. Рада Європи та ЮНЕСКО, Лісабон, 1997 р.
- Стислі описувачі рівнів Європейської кваліфікаційної рамки та Дублінських дескрипторів (**TOWARDS A EUROPEAN QUALIFICATIONS FRAMEWORK FOR LIFELONG LEARNING – ANNEX 3 Complementarity, Dublin descriptors and EQF descriptors – COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, Brussels, 8.7.2005, SEC(2005) 957, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, 2005**);

У цьому стандарті використано такі терміни та відповідні визначення, що подані у комплексі нормативних документів:

- .....
(надаються відповідні нормативні документи)

4. Позначення і скорочення

У даному стандарті застосовуються такі скорочення назв:

а) види типових задач діяльності:

ПФ - професійна,
СВ - соціально-виробнича,
СП - соціально-побутова;

б) класи задач діяльності:

С - стереотипна,
Д - діагностична,
Е - евристична;

в) види уміння:

ПП - предметно-практичне,
ПР - предметно-розумове,
ЗП - знаково-практичне,
ЗР - знаково-розумове;

г) рівні сформованості уміння:

О - здатність виконувати дію, спираючись на матеріальні носії інформації щодо неї,
Р - здатність виконувати дію, спираючись на постійний розумовий контроль без допомоги матеріальних носіїв інформації,
Н - здатність виконувати дію автоматично, на рівні навички;

д) компетенції:

КСО- соціально-особистісні,
КЗН – загально-наукові
КІ - інструментальні
КЗП – загально-професійні
КСП – спеціалізовано-професійні

5. Компетенції щодо вирішення проблем і задач соціальної діяльності, інструментальних і загально-наукових задач, та уміння що забезпечують наявність цих компетенцій.

5.1 Загальні вимоги до властивостей і якостей випускників вищого навчального закладу як соціальних особистостей подаються у вигляді переліків компетенцій щодо вирішення певних проблем і задач соціальної діяльності, інструментальних, загально-наукових і професійних компетенцій та системи умінь, що забезпечують наявність цих компетенцій, що визначені у таблиці Додатку А

5.2 Вищі навчальні заклади готують випускників як соціальних особистостей, здатних вирішувати певні проблеми і задачі діяльності за умови оволодіння системою умінь та компетенцій, що визначені у таблиці Додатка В.

Примітка. У таблиці Додатка Б аббревіатури компетенцій та шифри умінь шифри і умінь наведені за структурами:

Шифр компетенції	
	номер компетенції
	аббревіатура компетенції

б) шифр уміння

<u>KXX-X</u>	<u>XX</u>	<u>X</u>	<u>XX</u> номер уміння, наскрізний для даної компетенції
			рівень сформованості уміння
			вид уміння
			шифр компетенції

6 Виробничі функції, типові задачі діяльності та компетенції щодо вирішення типових задач професійної діяльності.

6.1 Відповідно до посад, що можуть займати випускники вищого навчального закладу, вони придатні до виконання виробничих функцій (здійснення певних типів діяльності) та типових для даної функції задач професійної діяльності. Кожній типовій задачі відповідає компетенція, яка формується системою умінь щодо вирішення цієї задачі діяльності.

6.2 Вищі навчальні заклади забезпечують опанування (досягнення) випускниками системи умінь та набуття відповідних компетенцій, які дозволять вирішувати типові задачі діяльності під час здійснення певних виробничих функцій, що визначені у таблиці Додатка В;

Примітка. У графі 3 і графі 5 таблиці Додатка Б шифри типових задач діяльності та умінь наведені за структурами:

а) шифр типової задачі діяльності

<u>XX</u>	<u>XX</u>	<u>X</u>	<u>XX</u> номер задачі, наскрізний для даної виробничої функції
			клас типової задачі діяльності
			вид типової задачі діяльності
			Номер виробничої функції

б) шифр уміння

<u>XX.X.XX</u>	<u>XX</u>	<u>X</u>	<u>XX</u> номер уміння задачі, наскрізний для даної виробничої функції
			рівень сформованості уміння
			вид уміння
			шифр типової задачі діяльності

Добавити № вироб фц

7 Попередній освітній або (та) освітньо-кваліфікаційний рівень і вимоги до професійного відбору абітурієнтів.

7.1 Попередній рівень освіти або(та) професійної підготовки:

_____ (освітній або(та) освітньо-кваліфікаційний рівень)

7.2 Абітурієнти повинні мати державний документ про освіту або(та) професійну підготовку встановленого зразка.

7.3 _____ (особливі (галузеві) вимоги до професійного відбору абітурієнтів із посиланням на відповідні нормативні документи)

8. Вимоги до державної атестації осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах

8.1 Державна атестація осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, проводиться на основі аналізу успішності навчання, оцінювання якості вирішення випускниками задач діяльності, що передбачені даною ОКХ, та рівня сформованості компетенцій вирішувати задачі діяльності, які можуть виникнути.

8.2 Нормативна форма державної атестації встановлюється в ГСВОУ ____-0_ “Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-професійна програма підготовки”.

8.3 _____
(особливі (галузеві) вимоги до атестації випускників ВНЗ із посиланням на відповідні нормативні документи)

9 Вимоги до системи освіти та професійної підготовки.

_____ (відомості про особливі (галузеві) вимоги до системи освіти та професійної підготовки, додержання яких впливає на якість освіти та професійної підготовки випускників ВНЗ)

Додаток А

Таблиця - Соціально-особистісні, інструментальні та загально-наукові та професійні компетенції

Компетенція	Шифр компетенції
1	2

Додаток Б

Таблиця - Виробничі функції, типові задачі діяльності, уміння та компетенції, якими повинні володіти випускники вищого навчального закладу

Зміст виробничої функції.	Назва типової задачі діяльності	Шифр типової задачі діяльності	Зміст уміння	Шифр уміння	Шифр компетенції
1	2	3	4	5	6

Додаток В

Таблиця - Компетенції випускників вищого навчального закладу, що вимагаються, та система умінь, що їх відображає

Компетенція, щодо вирішення проблем та задач соціальної діяльності, інструментальних, загально - наукових та професійних задач	Шифр компетенції	Зміст уміння	Шифр уміння
1	2	3	4

Методика розроблення освітньо-кваліфікаційної характеристики випускників вищого навчального закладу

Нижче наведено методики розробки відповідних структурних елементів освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника ВНЗ. У методичних порадах наведено приклади формування окремих складових структури ОКХ.

«Титульний лист»

На титульному листі ОКХ вказується:

- позначення галузевого стандарту, яке складається з індексу ГСВОУ і реєстраційного номера, що визначається у порядку, встановленому у Міністерстві освіти і науки, і відокремлених тире двох останніх цифр року затвердження;
- назва освітньо-кваліфікаційного рівня;
- шифр та назва галузі знань;
- код і назва напряму підготовки за переліком напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра.
- код і назва спеціальності (для всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів, окрім бакалавра),
- код і назва кваліфікації (Дивись *Розділ 1. Галузь використання*).

«Передмова»

У розділі вказується назва базового ВНЗ, яким внесено проект стандарту до затвердження, дата та номер наказу, яким стандарт затверджено та надано чинності.

Указуються прізвища, імена, по батькові, наукові ступені та вчені звання розробників стандарту, посади і назви установ, де вони працюють.

У разі необхідності в передмові можуть бути наведені додаткові відомості. Наприклад, в разі перевидання, внесення змін та доповнень, тощо

«Зміст»

У розділі потрібно зазначити порядкові номери і назви розділів (підрозділів), додатків (із поданням їх позначення й заголовків) із зазначенням номера сторінки, на якій вони розміщені.

«Вступ»

Сторінки, на яких розміщені *Передмова, Зміст, Вступ*, нумерують римськими цифрами, починаючи з титульного аркуша. На титульному аркуші номер сторінки “I” не ставлять. Нумерацію сторінок проставляють на правому нижньому ріжку на непарних і на лівому нижньому ріжку на парних сторінках.

Дата введення стандарту в дію визначається відповідним документом МОН України після узгодження та затвердження освітньо-кваліфікаційної характеристики.

Дата введення стандарту в дію позначається арабськими цифрами, відокремленими дефісами за такою послідовністю елементів: рік, місяць, число.

«Назва стандарту»

Указується така ж назва стандарту, що наведена на титульному листі.

ГАЛУЗЕВИЙ СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Чинний від 200__

Розділ 1. Галузь використання

У розділі вказуються:

- Назва освітньо-кваліфікаційного рівня.
- Шифр та назва галузі знань.
- Код і назва напряму підготовки.
- Код і назва спеціальності
- Назва освітнього рівня, відповідного до освітньо-кваліфікаційного рівня.
- Код і назва кваліфікації.
- Назва узагальненого об'єкту діяльності фахівця вказується для спеціальностей освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра.
  - Назва предметної галузі діяльності вказується для спеціальностей освітньо-кваліфікаційних рівнів молодшого спеціаліста у вигляді переліку основних предметів діяльності фахівця.
    - Професійне призначення та умови використання фахівця:
      - найменування й код видів економічної діяльності за ДК 009: 2005
      - код(и) і професійна(і) назва(и) робіт за ДК 003: 2005, що відповідає(ють) кваліфікації(ям), яка(і) визначена(і) вище;
      - назви первинних посад, які визначаються згідно з [10], галузевими нормативними документами, штатними розкладами підприємств певної галузі(ей) економічної діяльності з урахуванням принципів формування назв посад (професійних назв робіт)..

Примітка. Коди і назви кваліфікацій визначаються через коди та професійні назви робіт, що надані у ДК 003: 2005, а саме:

- молодший спеціаліст - розділ 4.3 “Фахівці”;
- бакалавр - розділ 4.3 “Фахівці”;
- спеціаліст - розділ 4.2 “Професіонали”, а також розділ 4.3 “Фахівці” (за умов, що фахівець проходить післядипломну підготовку, стажування, інternатуру, клінординатуру тощо, або працюватиме на роботах із керування складними технічними комплексами чи їх обслуговуванням);
- **магістр - розділ 4.2 “Професіонали”.**

Професії розділу 1 “Законодавці, вищі державні службовці, керівники” містять широке коло різноманітних функцій управління та керівництва, що передбачає наявність вищої освіти відповідного професійного спрямування за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем, стажу роботи за фахом, післядипломної освіти (перепідготовки) у сфері управління та керування. Тобто, за професіями з розділу 1 підготовка фахівців у ВНЗ на первинні посади здійснюватися не може.

Рекомендується при визначенні назви професії (кваліфікації) брати до уваги всю номенклатуру напрямів підготовки та спеціальностей, особливо напрям підготовки, до якого належить дана спеціальність. При цьому слід пам'ятати:

- коди і назви кваліфікацій застосовуються тільки в межах даного напряму підготовки і не використовуються для інших напрямів підготовки.;

- назви кваліфікацій застосовуються тільки в межах даного освітньо-кваліфікаційного рівня і не використовуються для інших освітньо-кваліфікаційних рівнів (тобто у ДК 003: 2005 - існує “прив’язка” професії до того чи іншого виду економічної діяльності, яку можна визначити за допомогою перших трьох цифр - класу, а в окремих випадках чотирьох цифр - підкласу класифікації);

- у назвах кваліфікацій не застосовуються найменування похідних посад (окрім виключень, якщо вони встановлені в ДК 003: 2005);

- **у назвах кваліфікацій неприпустиме використання слів-назв освітньо-кваліфікаційних рівнів (молодший спеціаліст, бакалавр тощо).**

Первинні посади для кожної кваліфікації визначають відповідні нормативно-правові документи сфери праці та соціального захисту та галузевими нормативними документами, (в тому числі випусками ДКХПП [9]). Використані нормативно-правові та нормативні документи повинні бути зазначені у другому розділі стандарту - “Нормативні посилання”.

За відсутності у ДК 003:2005 потрібної назви професії (кваліфікації) вона визначається за допомогою галузевих документів, погоджується в галузевих міністерствах і відомствах та в Міністерстві праці та соціальної політики з одночасним поданням пропозицій щодо введення до класифікатора цієї кваліфікації згідно з вимогами ДСТУ 3739-98 . У разі введення такої назви професії (кваліфікації) до ДК 003:2005 вона може бути використана при розробці ОКХ. Порядок введення професійної назви роботи до ДК 003:2005 наведений в розділі «Передмова» комплексу нормативних документів.

Розділ 1 стандарту і наступні розділи також, включаючи додатки, мають загальну наскрізну нумерацію сторінок. Нумерацію сторінок проставляють арабськими цифрами в правому нижньому ріжку на непарних і в лівому нижньому ріжку на парних сторінках стандарту.

Оформлення сторінок стандартів - відповідно до схеми:

Парні сторінки

Непарні сторінки

Розділ 2. Нормативні посилання

Зміст розділу є обов'язковим для розробників. Розділ обов'язково доповнюється розробниками, якщо в ОКХ є посилання на будь-які інші нормативні-правові документи (наприклад, галузевого чи іншого характеру).

Розділ 3. Визначення

Цей розділ містить визначення, що необхідні для уточнення або встановлення термінів, які подано у стандарті. У разі необхідності розділ може бути доповнений розробниками ОКХ на основі додаткових нормативно-правових документів.

Розділ 4. Позначення і скорочення

У розділі подано скорочення назв видів і класів задач діяльності, видів і рівнів сформованості умінь. У разі необхідності розділ може бути доповнений розробниками ОКХ.

Розділ 6. Виробничі функції, типові задачі діяльності та компетенції щодо вирішення типових задач професійної діяльності

На першому етапі здійснюється підготовча робота, за якою згідно з [9,10,11] необхідно визначити найменування галузі, назву і код виду економічної діяльності. Потім необхідно визначити назву галузевого(их) міністерства або відомства та назву підгалузі, де може бути використана праця випускника ВНЗ. Наприклад:

- галузь - Д “Обробна промисловість”;

- вид економічної діяльності – Д ДА 15.10.0 “Виробництво м’яса та субпродуктів”;
- галузеве міністерство - “Міністерство аграрної політики України”;
- підгалузь - “М’ясна промисловість”.

Примітка. Для більшості професій (напрямів та спеціальностей) визначається тільки одна галузь та один вид економічної діяльності, окрім професій професіоналів та фахівців, що є загальними для всіх видів економічної діяльності. Перелік таких професій наданий у випуску [10].

З урахуванням досвіду підготовки фахівців даного напрямку та вимог (обов’язково) як із боку існуючих моделей діяльності та кваліфікаційних характеристик посад, що подані у відповідних випусках [9], так і з урахуванням прогнозу діяльності, вказується повний перелік об’єктів або предметів діяльності (праці), із якими пов’язана діяльність фахівця (системи, елементи систем тощо). Для цього потрібно визначити первинні посади, які може обіймати фахівець після закінчення ВНЗ, а також визначити його виробничі функції (посадові обов’язки) відповідно до нормативних документів (кваліфікаційні довідники посад керівників, фахівців та службовців, посадові інструкції галузевих міністерств та відомств тощо). При розгляді кожного з посадових обов’язків необхідно визначити логічну послідовність їх виконання, що у свою чергу визначає відповідну та конкретну структуру діяльності фахівця.

Потім, на основі аналізу виробничих функцій фахівця та з урахуванням переліку об’єктів (або предметів) його праці, встановлюється структура його професійної діяльності (праці), яка включає:

- суб’єкт діяльності;
- продукт праці (кінцевий результат, ціль праці);
- предмет, на який спрямована праця фахівця (матеріал, механізм, природний об’єкт, людина тощо);
- засоби праці (машини, механізми, інші знаряддя праці);
- процедури (способи) праці (технологія, процес діяльності, організація і таке інше);
- умови, в яких відбувається праця фахівця.

При встановленні структури праці слід також враховувати результати прогнозу професійних і соціально важливих задач діяльності, які в майбутньому буде виконувати випускник ВНЗ у своїй практичній діяльності на рівні компетенції, що вимагається.

Опис діяльності випускника ВНЗ на первинній посаді повинен віддзеркалювати середньостроковий прогноз змін цієї діяльності. Тільки в такому випадку ОКХ може стати повноцінним документом для проектування змісту навчання і дати точні орієнтири для формування структури й змісту освітньо-професійних програм.

Прогнозування діяльності фахівців здійснюється шляхом визначення структури проблем прогресу, які вони повинні вирішувати в майбутній діяльності. Зміст проблем визначають, виходячи з результатів наукових досліджень і практики виробництва. Особливу увагу треба приділити проблематиці діяльності наукових установ, тому що з’ясування й використання проблематики їх діяльності допоможе визначити зміст майбутніх професійних завдань як у науковій, так і у виробничій сферах діяльності. Також треба зауважити, що ті проблеми, які стоять сьогодні перед організаціями в цілому, перед їх керівництвом, із часом виходять на рівень виконавців у вигляді конкретних задач діяльності.

На основі аналізу процедур діяльності у структурі праці фахівця встановлюється перелік типів професійної діяльності, який узагальнюється у перелік виробничих функцій.

Типи професійної діяльності визначаються через конкретні види робіт. Наприклад:

- планування,
- аналіз,
- координація та узгодження,

- розрахунки тощо.

Тип діяльності фіксує технологію діяльності, але без урахування процесуальної послідовності. Виробнича функція узагальнює типи діяльності з точки зору зв'язку цієї діяльності з діяльністю виробничо-технологічної структури. Вона вміщує цілі та результати даної діяльності, що визначаються структурою виробництва.

Відповідні виробничі функції та їх номери заносяться до таблиці Додатка Б. **Рекомендується використовувати такий перелік функцій та їх номерів:**

1. Дослідницька - функція спрямована на збір, обробку, аналіз і систематизацію науково-технічної інформації з напрямку роботи.

2. Проектувальна (*проектувально-конструкторська*) - функція спрямована на здійснення цілеспрямованої послідовності дій щодо синтезу систем або окремих їх складових, розробка документації, яка необхідна для втілення та використання об'єктів та процесів (*конструювання* є окремим процесом проектування, який полягає в обґрунтуванні рішень щодо принципу дії та конструкції об'єктів, розробки документації на їх виготовлення).

3. Організаційна - функція спрямована на упорядкування структури й взаємодії складових елементів системи з метою підвищення ефективності використання ресурсів і часу (окремим процесом організації діяльності можна вважати *планування* - часове впорядкування виконання робіт, тобто обґрунтування їх послідовності, тривалості та строків виконання).

4. Управлінська - функція спрямована на досягнення поставленої мети, забезпечення сталого функціонування і розвитку систем завдяки інформаційному обміну (до фахівця інформаційні потоки надходять через зворотні зв'язки, до об'єкта управління - у вигляді директивних рішень).

5. Технологічна - функція спрямована на втілення поставленої мети за відомими алгоритмами, тобто фахівець виступає як структурний елемент (ланка) певної технології.

6. Контрольна - функція спрямована на здійснення контролю в межах своєї професійної діяльності в обсязі посадових обов'язків.

7. Прогностична - функція, яка дозволяє на основі аналізу здійснювати прогнозування в професійній діяльності.

8. Технічна - функція спрямована на виконання технічних робіт в професійній діяльності.

На основі аналізу структури професійної діяльності фахівця, переліку предметів його професійної праці й сукупності виробничих функцій, що виконує фахівець на основних посадах або виконання яких прогнозується в майбутньому, необхідно встановити перелік типових задач, які йому потрібно вміти вирішувати, та вид задачі діяльності, до якого кожна з них віднесена. Перелік задач подається до таблиці Додатка Б.

Примітка. Необхідно, щоб у назві кожної типової задачі діяльності були обов'язково **відображені узагальнені процедура та продукт діяльності фахівця**. При формулюванні назв типових задач діяльності (а, згодом, і визначень змісту умінь та назв змістових модулів) потрібно використовувати професійну термінологію, яка притаманна певній професійній сфері і надана у відповідних стандартах професійної термінології. Використані стандарти професійної термінології повинні бути зазначені у другому розділі освітньо-кваліфікаційної характеристики - "Нормативні посилання". У подальшому, використані терміни мають входити до системи навчальних елементів, яка надається в ГСВОУ ___-0_ "Галузевий стандарт вищої освіти України. Засоби діагностики якості вищої освіти."

Приклади назв типових задач діяльності:

- Організація дій з метою попередження або зменшення рівня вірогідного пошкодження.

- Складання опису рослинності.
- Проведення генетичних дослідження біологічного об'єкта.

Кожній задачі надається шифр, у ньому вказуються її вид і клас, до яких вона належить. При визначенні класів задач обсяг масивів інформації, що використовує фахівець при вирішенні задачі певного класу, встановлюється за експертною оцінкою.

Задачі, що належать до класу стереотипних задач діяльності, характеризуються “жорсткими” структурами праці фахівця.

Діагностичні задачі діяльності передбачають вільний вибір фахівцем типових складових структури праці, що повинні відповідати визначеним їм особливостям виробничої або соціальної ситуації.

Задачам, що належать до класу евристичних задач діяльності, частково властиві ознаки задач, пов'язаних із науковою творчістю.

Для деяких напрямів підготовки на професійну та соціально-виробничу діяльність значний вплив має соціально-побутова діяльність фахівця. Тому вважаємо за необхідне для спеціальностей, що складають ці напрями підготовки, вказати перелік задач соціально-побутової діяльності.

Можливе існування виробничої функції, якій відповідає тільки одна типова задача діяльності.

Шифри типових задач діяльності формуються таким чином. Спочатку вказується номер виробничої функції (за переліком, що наданий вище). Потім через крапку літерами зазначається вид задачі: **ПФ** - професійна, **СВ** - соціально-виробнича, **СП** - соціально-побутова. Далі, через крапку, літерою вказується клас, до якого вона належить: **С** - стереотипна, **Д** - діагностична, **Е** - евристична. Потім через крапку вказується її наскрізний для даної виробничої функції порядковий номер. Наприклад, стереотипні та діагностичні соціально-виробничі задачі, що притаманні технологічній виробничій функції - **5.СВ.С.01**, **5.СВ.С.02**, **5.СВ.Д.03** тощо; евристичні професійні задачі, що притаманні проектувальній виробничій функції - **2.ПФ.Е.04**, **2.ПФ.Е.05**, **2.ПФ.Д.06** тощо.

При формуванні ОКХ бакалавра, спеціаліста або магістра необхідно, щоб переліки функцій та типових задач діяльності якомога повніше відображали усі етапи циклу існування узагальненого об'єкта діяльності фахівця. При цьому слід враховувати, що після етапу ліквідації об'єкта діяльності можливий, якщо виникає необхідність, етап створення нового об'єкта діяльності з такими ж або удосконаленими, або з цілком новими властивостями чи якостями.

Але не всі об'єкти діяльності мають зазначені етапи існування. Так, об'єктам діяльності матеріальної сфери виробництва (верстати, устаткування, машини, механізми тощо) притаманні всі зазначені вище етапи існування. В інших галузях (економіка, наука, культура) зазначені етапи існування можуть мати навіть інші назви, наприклад, “експлуатація” - виставка творів живопису, виконання музичних творів, демонстрація кінофільмів і таке інше; “відновлення” - реставрація творів живопису, удосконалення виконання музичних творів, відновлення кінофільмів і таке інше.

У деяких випадках цикл існування об'єкта діяльності може і не містити окремих етапів. Наприклад, “утилізація творів музичного мистецтва” немає сенсу.

Розділ 5. Компетенції щодо вирішення проблем й задач соціальної діяльності, інструментальних та загально-наукових задач

Вимоги до соціально значущих властивостей та якостей випускника вищого навчального закладу наводяться в таблиці Додатка В у вигляді переліку компетенцій щодо вирішення певних проблем й задач соціальної діяльності та системи умінь, яка є відображенням наявності цих здатностей. При цьому здатність розуміється як поєднання генетичної схильності особи (здібності) та набутої у процесі навчання і професійної підготовки спроможності (готовності) до певної продуктивної діяльності Соціальна діяльність розглядається у широкому значенні, але за винятком складової діяльності, що пов'язана із суто професійною сферою й опис якої поданий у таблиці Додатка Б. Тобто, якщо таблиця Додатка Б є формалізованим описом (моделлю) професійної діяльності фахівця, таблиця Додатка В є

формалізованим описом (моделлю) особистості, готової до вирішення складних проблем та завдань сьогодення та прогнозованого майбутнього на певному рівні, якого вимагає вища освіта.

Примітка. Особливу увагу слід приділяти компетенціям, що забезпечують спроможність фахівця до рефлексії власних дій, аналізу та відбору інформації, синтезу знань і умінь для досягнення мети діяльності. Такі компетенції мають бути сформовані у випускника ВНЗ під час засвоєння, в основному, фундаментальної частини змісту навчання - знань щодо об'єктивних законів гармонійного розвитку природи й людства, методологій діяльності, засобів та стратегій досягнення мети діяльності тощо. Ці компетенції у межах морального та екологічного імперативів, із пріоритетом принципів сталого розвитку суспільства, повинні забезпечувати спроможність особи отримувати, обробляти та усвідомлювати інформацію, що необхідна для здійснення соціальної діяльності (у тому числі фахової), визначати технологію формування індивідуальної діяльності та забезпечувати її безпечність і ефективність.

Під час формування ОКХ магістра необхідно приділити увагу здатностям фахівця виконувати професійні завдання та обов'язки інноваційного характеру (здатностям здійснювати інноваційну діяльність).

Система компетенцій наводиться з максимальним урахуванням положень щодо системи компетенцій, поданих у *розділі 5*.

Примітка. Під час формування ОКХ молодшого спеціаліста або бакалавра у таблицю Додатка Б обов'язково включається змістова частина щодо гуманітарної, соціально-економічної та екологічної освіти та освіти з безпеки життя і діяльності людини, яка надана у додатку до Інструктивного листа Міністерства освіти і науки України від 19.06.2002 р. №1/9-307.

Розділ 6. Професійні компетенції. На основі аналізу змісту типових задач діяльності та змісту виробничих функцій формується система умінь та компетенцій (таблиця Додатка Б), що необхідні фахівцеві для вирішення типових задач, із визначенням рівня сформованості кожної з них. Цим формалізуються прийоми та засоби діяльності, за допомогою яких безпосередньо вирішується проблемна ситуація.

Примітка. Будь-яка діяльність здійснюється завдяки множині взаємопов'язаних дій - одиниць діяльності, що не розкладаються на більш прості, і внаслідок якої досягається конкретна усвідомлена мета діяльності (продукт діяльності). У кожній дії відокремлюють її орієнтовну, виконавчу та контрольну частину.

Суб'єкт діяльності повинен знати різні способи здійснення діяльності (процедури діяльності) і те, якому конкретному наборові орієнтирів є адекватним той чи інший засіб діяльності. Така інформація становить (за П.Я. Гальперінім) орієнтувальну основу дії - систему уявлень людини щодо мети, плану та засобів здійснення дії, яка виконується або передбачається для виконання.

Система умінь формується на основі аналізу змісту кожної з типових задач діяльності фахівця з урахуванням класу, до якого певна задача належить. У визначенні змісту кожного уміння та відповідно компетенції необхідно обов'язково віддзеркалювати усі компоненти структури діяльності фахівця. Визначаючи зміст компетенції, слід приділяти увагу ступеневі узагальнення структури діяльності: з одного боку, не допускати надто деталізованого опису діяльності (тобто поопераційного, на рівні опису кожної дії), з іншого - не втратити можливості, у подальшому, діагностувати рівень сформованості компетенції простими засобами, або перевіряти готовність особи до певної діяльності на основі визначення рівня сформованості орієнтовних основ дій.

Приклади визначень змісту умінь (у дужках подаються назви відповідних компонентів структури діяльності фахівця):

"Інженер-конструктор (*суб'єкт діяльності*) повинен уміти, працюючи у складі групи фахівців або особисто (*умови діяльності*), використовуючи нормативно-технічну документацію (*предмет діяльності*), за допомогою обладнання автоматизованого робочого місця (*засоби діяльності*) проектувати (*процедура діяльності*) деталі та вузли будівельних механізмів та устаткування (*продукт діяльності*)".

Відмітимо, що у визначенні умінь не обов'язково вказувати суб'єкт діяльності ("фахівець повинен уміти..."). Допускається починати визначення з опису предмета діяльності ("використовуючи ... уміти розраховувати ... " тощо).

Кожному конкретному умінню із системи умінь надається свій шифр, у якому вказується вид та рівень сформованості компетенції.

Примітка. Вид і клас задач діяльності та вид і рівень сформованості умінь у подальшому знайде своє відображення при розробці навчального плану (графіка навчального процесу, видів та форм навчальних занять та внутрішнього контролю), програм навчальних дисциплін, засобів діагностики: вимог до змісту кваліфікаційних (дипломних) робіт (проектів), фонду комплексних кваліфікаційних завдань та тестів (принцип забезпечення діагностичних властивостей ОКХ).

Під час визначення виду компетенції використовується загальна класифікація, згідно з якою вони поділяються за:

- характером предмета чи знаряддя праці (природні або штучні об'єкти, знаки та знакові системи, що заміщують ці об'єкти);
- способом виконання дії (практичне або розумове виконання операцій з об'єктом чи знаком, що його заміщує).

Розумові компетенції або навички використовуються головним чином під час вирішення задач, що орієнтовані на здатність мислити, вміння робити висновки та приймати своєчасні обґрунтовані важливі рішення.

Практичні компетенції або навички використовуються головним чином під час вирішення задач, що орієнтовані на психомоторну діяльність та регламентовані алгоритми діяльності.

Компетенції чи навички можуть бути зведені до умінь та навичок для виконання відповідних дій, а саме: *предметно-практичних, предметно-розумових, знаково-практичних, знаково-розумових.*

Вид компетенції пов'язаний зі змістом задачі, виконання якої потребує цього компетенції.

Враховуючи, що компетенції формуються у навчальному процесі, види та зміст умінь обумовлюють зміст навчання (у вигляді змістових модулів освітньо-професійних програм підготовки фахівців), а також вибір тих чи інших форм, методів та засобів навчання. Усе це обумовлює розподіл навчального часу, обсяг навчальних дисциплін і форм державної атестації, що мають бути наведені у відповідних нормативних документах.

Зауважимо, що компетенції формуються за допомогою діяльності, в тому числі діяльності навчання. Останню необхідно організувати таким чином, щоб формування умінь спиралося на відповідні знання.

Допускається розміщувати таблиці вздовж довгого боку аркуша стандарту.

Примітка. Під час формування ОКХ молодшого спеціаліста або бакалавра у таблицю Додатка Б обов'язково включається змістова частина щодо питань безпеки життя і діяльності людини й охорони праці, яка надана у додатку до інструктивного листа Міністерства освіти і науки України від 19.06.2002 р. №1/9-307.

6. Відповідно до замовлень конкретних споживачів праці випускників ВНЗ щодо підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, магістра в ОКХ бакалавра дозволяється визначати групу додаткових типових задач діяльності та умінь їх вирішувати, що стосуються узагальненого об'єкта діяльності фахівця замовленої спеціальності.

Розділ 7. Попередній освітній або(та) освітньо-кваліфікаційний рівень і вимоги до професійного відбору абітурієнтів

У розділі визначається попередній освітній або(та) освітньо-кваліфікаційний рівень абітурієнтів.

Для забезпечення ефективного функціонування системи вищої освіти, яка здатна у процесі реалізації освітньо-професійної програми задовольнити цілі освіти та професійної

підготовки, що декларуються в освітньо-кваліфікаційній характеристиці, у цьому розділі обов'язково повинні бути викладені вимоги до відбору абітурієнтів із посиланням на відповідні нормативні документи (у разі їх, існування). Вимоги повинні включати:

- вимоги до здібностей і підготовленості абітурієнтів у вигляді системи знань на основі яких буде здійснюватися засвоєння змісту навчання у ВНЗ;
- психологічні властивості та якості особи як такі, що є протипоказані для професійної діяльності, яка обирається.

У розділі, в разі потреби, також можуть бути вказані додаткові вимоги до спеціальних здібностей, вікових або інших обмежень, досвіду попередньої практичної діяльності тощо.

Використані нормативно-правові та нормативні документи повинні бути зазначені у другому розділі стандарту - "Нормативні посилання".

Розділ 8. Вимоги до державної атестації осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах

У розділі наводяться вимоги до державної атестації випускників ВНЗ щодо встановлення фактичної відповідності рівня освіти та професійної підготовки вимогам ОКХ.

Поряд із загальним текстом цього розділу розробники повинні відобразити особливі (галузеві) вимоги до атестації випускників ВНЗ (у п. 8.3) з посиланням на відповідні нормативні документи. Використані документи повинні бути зазначені у другому розділі стандарту - "Нормативні посилання".

Розділ 9. Вимоги до системи освіти та професійної підготовки

У цьому розділі на підставі чинних нормативних актів наводяться відомості про особливі (галузеві) вимоги до системи освіти та професійної підготовки, додержання яких впливає на якість освіти та професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів. Використані нормативні документи повинні бути зазначені у другому розділі стандарту - "Нормативні посилання".

НОРМАТИВНО-МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ З РОЗРОБЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ

Структура та зміст освітньо-професійної програми підготовки фахівця

Освітньо-професійна програма підготовки фахівця має вигляд макету галузевого стандарту, що наведений нижче. Побудова, виклад та оформлення макету стандарту відповідає вимогам ДСВО. Структура та послідовність розробки освітньо-професійної програми повинна бути узгоджена з формою ОКХ. Структура ОПП та її обов'язковий зміст, що подано у цьому розділі, не повинні змінюватися. Під час вибору тієї чи іншої форми побудови обов'язкових додатків до ОПП зміст відповідних розділів в основному документі повинен бути узгоджений.

Далі наведено одну з можливих форм побудови й оформлення освітньо-професійної програми.

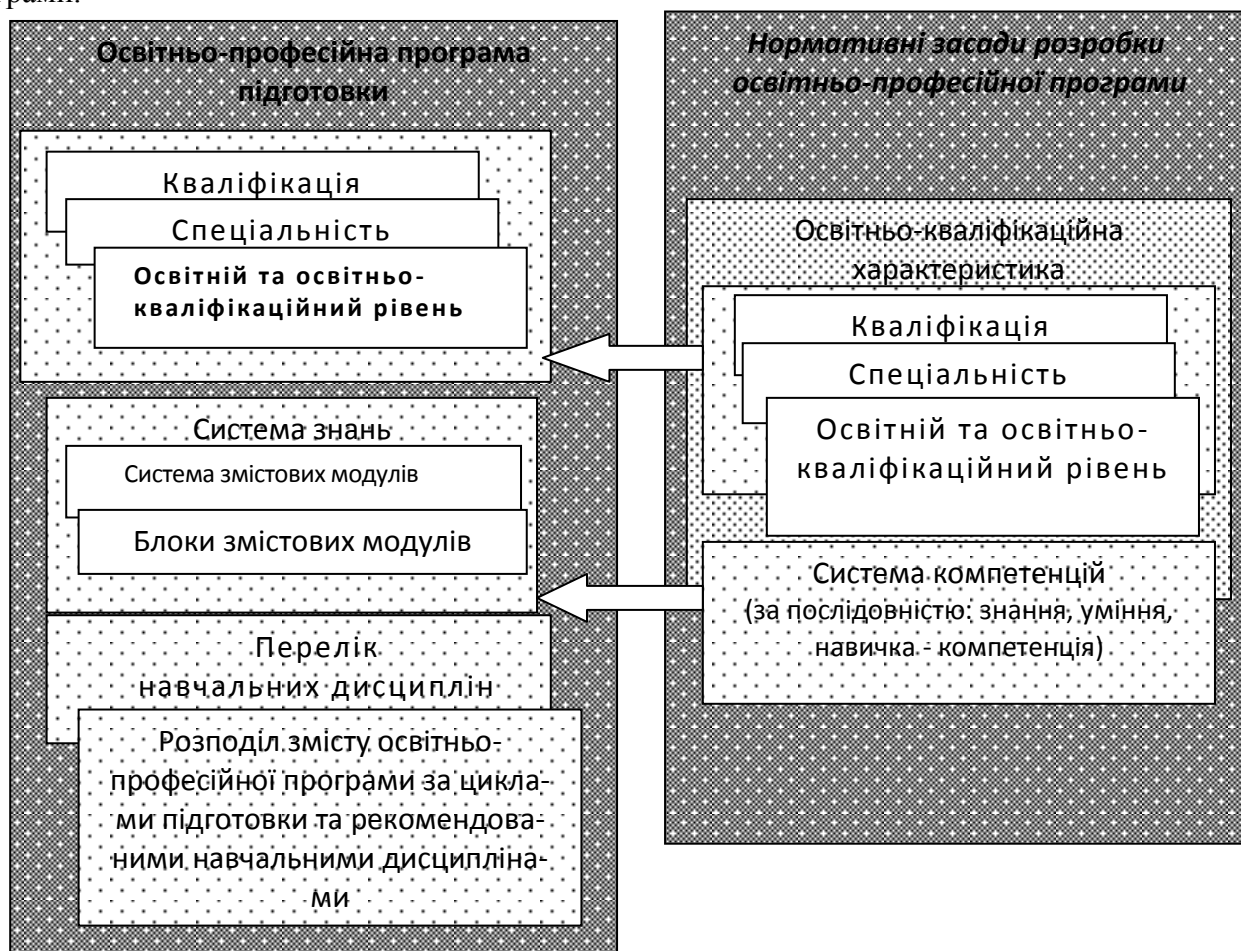

Рис. 4. Структура та послідовність розробки освітньо-професійної програми

ГСВОУ _____-0_
(позначення стандарту)

ГАЛУЗЕВИЙ СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ

_____ (назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ _____

(шифр та назва галузі знань)

НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ _____

(код і назва напрямку підготовки)

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ _____

(код і назва спеціальності)

КВАЛІФІКАЦІЯ _____

(код і назва кваліфікації)

Видання офіційне

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київ 200_

ГСВОУ _____-0_
(позначення стандарту)

Передмова

І РОЗРОБЛЕНО
робочою групою Міністерства освіти і науки України

ВНЕСЕНО

(назва базового вищого навчального закладу)

2 ЗАТВЕРДЖЕНО ТА НАДАНО ЧИННОСТІ

Наказом Міністерства освіти і науки України
від _____ р. № _____

3 ВВЕДЕНО _____
(вперше, другою редакцією, із змінами та доповненнями)

4 РОЗРОБНИКИ СТАНДАРТУ

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь та вчене звання, посада, повна назва установи)

Цей стандарт не може бути повністю чи частково відтворений, тиражований та розповсюджений без дозволу Міністерства освіти і науки України.

Зміст

1	Галузь використання .....
2	Нормативні посилання .....
3	Визначення .....
4	Позначення і скорочення .....
5	Розподіл змісту освітньо-професійної програми та максимальний навчальний час за циклами підготовки (додаток А).....
6	Нормативна частина змісту освітньо-професійної програми .....
7	Державна атестація осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах .....
8	Вимоги до системи освіти та професійної підготовки .....
	Додаток Б Система змістових модулів .....
	Додаток В Перелік навчальних дисциплін і практик та система блоків змістових модулів.....
	Додаток Г Розподіл змісту освітньо-професійної програми підготовки, навчальний час за циклами підготовки, навчальними дисциплінами й практиками та перелік сформованих компетенцій .....

Додаток Д

Вступ

Освітньо-професійна програма (ОПП) є галузевим нормативним документом, у якому визначається нормативний термін та зміст навчання, нормативні форми державної атестації, встановлюються вимоги до змісту, обсягу й рівня освіти та професійної підготовки фахівця відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня певного напрямку.

Цей стандарт є складовою галузевого стандарту вищої освіти і використовується під час:

- розроблення складової галузевого стандарту вищої освіти (засоби діагностики якості вищої освіти);
- розроблення складових стандартів вищої освіти вищих навчальних закладів (варіативні частини освітньо-професійної програми підготовки фахівців та засобів діагностики якості вищої освіти);
- розроблення навчального плану, програм навчальних дисципліні й практик;

ГАЛУЗЕВИЙ СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ

_____ (назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ _____

(шифр та назва галузі знань)

НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ _____

(код і назва напрямку підготовки)

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ _____

(код і назва спеціальності)

КВАЛІФІКАЦІЯ _____

(код і назва кваліфікації)

Чинний від _____

(рік – місяць - число)

1 Галузь використання

Цей стандарт поширюється на систему вищої освіти: органи, які здійснюють управління у галузі вищої освіти; інші юридичні особи, що надають освітні послуги у галузі вищої освіти; вищі навчальні заклади всіх форм власності, де готують фахівців

освітньо-кваліфікаційного рівня _____

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

галузь знань _____

(шифр та назва галузі знань)

напрямок підготовки _____

(код і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____

(код і назва спеціальності)

освітній рівень _____

(назва освітнього рівня)

кваліфікація _____

(код і назва кваліфікації)

з узагальненим об'єктом діяльності _____

(для освітньо-кваліфікаційних рівнів: бакалавр, спеціаліст, магістр)

з предметної галузі діяльності _____

(для освітньо-кваліфікаційних рівнів: молодший спеціаліст)

з нормативним терміном навчання (денна форма) _____

(років, місяців)

Цей стандарт установлює:

- нормативну частину змісту навчання у залікових одиницях, засвоєння яких забезпечує формування компетенцій відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики;
- рекомендований перелік навчальних дисциплін і практик;
- нормативний термін навчання за очною формою навчання;
- нормативні форми державної атестації.

Право на реалізацію ОПП мають вищі навчальні заклади при наявності відповідної ліцензії, виданої уповноваженим органом виконавчої влади.

2 Нормативні посилання

У цьому стандарті використано посилання на такі нормативні документи: (наприклад):

Порядок розроблення стандартів вищої освіти, внесення змін до них та здійснення контролю за їх дотриманням, затверджений наказом МОН України від 10.11.2007 р. №897 та інші діючі нормативні документи обов'язкового застосування.

3 Визначення

У цьому стандарті використано терміни та відповідні визначення, що подані: (наприклад): в наказ МОН України від 10.11.2007 р. №897 та інших відповідних діючих нормативних документах обов'язкового застосування.

У цьому стандарті використані такі терміни та відповідні визначення:

.....

4 Позначення і скорочення

У даному стандарті застосовуються такі скорочення назв циклів підготовки, до яких віднесено блоки змістових модулів

ГСЕ(01) – гуманітарної та соціально-економічної підготовки;

МПН(02) – математичної, природничо-наукової підготовки;

ПП(03) – професійної та практичної підготовки.

5 Розподіл змісту навчання та навчального часу за циклами підготовки, навчальними дисциплінами й практиками.

5.1 Освітньо-професійна програма передбачає такі цикли підготовки:

- цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки,

- цикл математичної та природничо-наукової підготовки, забезпечують певний освітній рівень;*

- цикл професійної (професійно-орієнтованої) та практичної підготовки, що разом із попередніми циклами забезпечує певний освітньо-кваліфікаційний рівень.

5.2 Розподіл змісту програми підготовки фахівця та навчальний час за нормативною та варіативною частинами програми підготовки, навчальний час за циклами підготовки, кількість навчальних годин/кредитів вивчення кожної з навчальних дисциплін і практик нормативної частини програми підготовки подано у таблиці Додатка Г.

---

* Найменування циклу визначається з урахуванням особливостей освітньої галузі, в яку входить напрям(спеціальність) підготовки

Додаток А

Таблиця розподілу змісту освітньо-професійної програми та максимальний навчальний час за циклами підготовки

Термін навчання(років)	
Максимальний навчальний час загальної підготовки (академічних годин/кредитів/ кредитів ECTS)	
Максимальний навчальний час за циклами (академічних годин/ національних кредитів/ кредитів ECTS.	
- гуманітарної та соціально-економічної підготовки	* 15±5%
- математичної та природничо-наукової підготовки	* 15±5%
- професійної та практичної підготовки	* 70±10%

(Встановлені обсяги розподілу максимального навчального часу за циклами)

6 Нормативна частина змісту освітньо-професійної програми

6.1 Система знань у вигляді системи змістових модулів щодо складових узагальнених структур діяльності, поданих у ГСВОУ____-0_ “Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика» у змісті компетенцій, наведені у таблиці Додатка Б.

6.2 У таблиці Додатка В подається перелік нормативних навчальних дисциплін й практик (видів практичної підготовки), вказуються назви й шифри блоків змістових модулів, із яких формуються ці навчальні дисципліни й практики, і назви та шифри змістових модулів, що входять до даного блоку змістових модулів.

6.3. На завершальному етапі розробки ОПП створюється додаток Г. У додатку Г для кожної навчальної дисципліни (або практики) нормативної частини змісту освітньо-професійної програми вказується кількість навчальних годин/національних кредитів/кредитів ECTS її вивчення та перелік сформованих компетенцій.

6.4 Нормативна частина ОПП не змінюється.

6.5 Навчальний заклад має право змінювати назви навчальних дисциплін і практик та розподіл блоків змістових модулів у них за окремим погодженням із МОН України.

ГСВОУ _____-0_
(позначення стандарту)

Примітка. У таблиці Додатка Б та у таблиці Додатка В шифри змістових модулів указані за структурами:

а) шифр змістового модуля, що відповідає професійній. Компетенції, зазначеному у таблиці Додатка Б ГСВОУ _____-0_ «Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика»:

KXX. XX. XX

номер змістового модуля, наскрізний для даної компетенції
шифр компетенції

б) шифр змістового модуля, що відповідає компетенції, зазначеній у таблиці Додатка А ГСВОУ _____-0_ «Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика»:

KXX. XX. XX

номер змістового модуля, наскрізний для даної компетенції
шифр компетенції

У таблиці Додатка Б шифри блоків змістових модулів указані за структурою:

XX.XX XX

номер блоку змістових модулів, наскрізний для даного циклу підготовки
цикл підготовки

7 Державна атестація осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах

7.1 На державну атестацію виносяться система компетенцій, що визначена в ГСВОУ _____-0 «Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика», та система блоків відповідних змістових модулів, що зазначена у таблиці Додатка Б.

7.2 Вид кваліфікаційної роботи (дипломний проект або дипломна робота) встановлюється на основі аналізу змісту виробничих функцій та типових задач діяльності, що визначені в ГСВОУ _____-0_ “Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика».

7.3 У додатку Д зазначаються нормативні форми державної атестації і подано розподіл блоків змістових модулів між ними.

7.4 Вимоги до засобів об’єктивного контролю ступеня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки встановлюються в ГСВОУ _____-0 “Галузевий стандарт вищої освіти України. Засоби діагностики якості вищої освіти”.

8. Вимоги до системи освіти та професійної підготовки

(вимоги до кваліфікації викладацького складу, який бере участь у викладанні навчальних дисциплін нормативної частини змісту навчання, у тому числі вимоги до фаху за дипломом про вищу освіту, до наукової спеціальності за дипломом про отримання наукового ступеня, до кафедри, на якій отримано диплом про вчене звання, до професійної підготовки за сертифікатом або свідоцтвом про післядипломну освіту, до стажу попередньої практичної, наукової та педагогічної діяльності)

Додаток Б
Таблиця – Система змістових модулів

Зміст уміння, що забезпечується	Шифр уміння	Назва змістовного модуля	Шифр змістовного модуля
1	2	3	4

Додаток В
Таблиця – Перелік навчальних дисциплін і практик

Шифр навчальної дисципліни або практики	Назва навчальної дисципліни або практики	Назва блоку змістових модулів, що входить до навчальної дисципліни або практики	Шифр блоку змістових модулів, що входить до навчальної дисципліни або практики	Назва змістового модуля	Шифри змістових модулів, що входять до блоку змістових модулів
	<i>1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки</i>				
1. 01					
1. 02					
1. 03					
...					
	<i>2. Цикл математичної, природничо-наукової підготовки</i>				
2. 01					
2. 02					
2. 03					
...					
	<i>3. Цикл професійної та практичної підготовки</i>				
3. 01					
3. 02					
3. 03					
...					

Додаток Г.

Таблиця Розподіл змісту освітньо-професійної програми підготовки, навчальний час за циклами підготовки, навчальними дисциплінами й практиками та перелік сформованих компетенцій

Цикл	Навчальні цикли та передбачувані результати їх засвоєння	Перелік дисциплін	Загальна кількість годин/нац. кредитів	Кредитів ECTS	Шифри сформованих компетенцій
1	2	3	4	5	6
Цикл(нормативна частина)			Загальна кількість годин/нац. кредитів на нормативну частину		
			Загальна кількість годин/нац. кредитів на варіативну частину		

Додаток Д

Нормативні форми державної атестації осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах.

Нормативні форми державної атестації, що використовуються для встановлення рівня опанування особами, які навчаються у вищих навчальних закладах, відповідних змістових модулів:

Дипломний проект (робота) –

(шифри змістових модулів, що виносяться на державну атестацію)

Тестовий державний іспит –

(шифри змістових модулів, що виносяться на державну атестацію)

Методика розроблення освітньо-професійної програми підготовки фахівця

Нижче наведено методики розроблення відповідних структурних елементів освітньо-професійної програми підготовки фахівця.

Титульний лист

На титульному листі ОПП указується:

- назва освітньо-кваліфікаційного рівня така ж, як у ГСВОУ ____-0_ Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика;
- шифр і назва галузі знань такі ж, як у ГСВОУ ____-0_ Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика;
- код і назва напрямку підготовки такі ж, як у ГСВОУ ____-0_ Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика;
- код і назва спеціальності (для всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів, окрім бакалавра), код і назва напрямку підготовки такі ж, як у ГСВОУ ____-0_ Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика;
- код і назва кваліфікації такі ж, як у ГСВОУ ____-0_ Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика.

Передмова

У розділі вказується повна назва базового вищого навчального закладу, яким внесено проект стандарту до затвердження, дата та номер наказу, яким стандарт затверджено та надано йому чинності (після затвердження).

Указуються прізвища, імена по батькові, наукові ступені та вчені звання розробників стандарту, посади і назви установ, де вони працюють.

У разі необхідності в передмові можуть бути наведені додаткові відомості.

Зміст

У розділі потрібно зазначити порядкові номери і назви розділів (підрозділів), додатків (із поданням їх позначення й заголовків) із зазначенням номера сторінки, на якій вони розміщені.

Вступ

Освітньо-професійна програма (ОПП) є галузевим нормативним документом, у якому визначається нормативний термін та зміст навчання, нормативні форми державної атестації, встановлюються вимоги до змісту, обсягу й рівня освіти та професійної підготовки фахівця відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня певного напрямку.

Цей стандарт є складовою галузевого стандарту вищої освіти і використовується під час:

- розроблення та корегування складової галузевого стандарту вищої освіти (засоби діагностики якості вищої освіти);
- розроблення та корегування складових стандартів вищої освіти вищих навчальних закладів (варіативні частини освітньо-професійної програми підготовки фахівців та засобів діагностики якості вищої освіти);
- розроблення навчального плану, програм навчальних дисципліні й практик;
- визначення змісту навчання в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації.

Сторінки, на яких розміщені *Передмова*, *Зміст*, *Вступ*, нумерують римськими цифрами, починаючи з титульного аркуша. На титульному аркуші номер сторінки “І” не ставлять. Нумерацію сторінок проставляють на правому нижньому ріжку на непарних і на лівому нижньому ріжку на парних сторінках.

Дата введення стандарту в дію буде визначена після узгодження та затвердження освітньо-професійної програми.

Назва стандарту

Зміст цього розділу формується так само, як зміст відповідного розділу освітньо-кваліфікаційної характеристики.

Розділ 1. Галузь використання

Зміст цього розділу формується так само, як зміст відповідного розділу ОКХ.

У розділі вказується нормативний термін для денної форми навчання (у роках). Нормативний термін навчання встановлюється відповідно до вимог нормативних документів з врахуванням рівня майбутньої професійної діяльності випускника вищого навчального закладу. Нумерацію сторінок проставляють так само, як в ОКХ.

Розділ 2. Нормативні посилання

Зміст цього розділу є обов'язковим для кожної освітньо-професійної програми. Розділ доповнюється розробниками, якщо в ОПП є посилання на будь-які інші нормативні документи.

Розділ 3. Визначення

Цей розділ містить визначення, що необхідні для уточнення або встановлення термінів, які подані у стандарті. У разі необхідності розділ може бути доповнений розробниками ОПП.

Розділ 4. Позначення і скорочення

У цьому розділі подаються скорочення назв циклів підготовки, що застосовуються під час формування шифрів: ГСЕ (01) – гуманітарної та соціально-економічної підготовки; МПН(02) – математичної, природничо-наукової підготовки; ПП(03) – професійної та практичної підготовки. Зміст цього розділу є обов'язковим для кожної освітньо-професійної програми. У разі необхідності розділ може бути доповнений розробниками ОПП.

Розділ 5. Розподіл змісту освітньо-професійної програми та максимальний навчальний час за циклами підготовки (додаток А).

У таблиці Додатка А вказується:

- загальний навчальний час за програмою підготовки;
- розподіл загального навчального часу за циклами підготовки у академічних годинах/ національних кредитах/ кредитах ECTS;

Таблиця 5.1 **Обсяг освітньо-професійних програм**

Освітньо-кваліфікаційний рівень	Термін навчання за денною формою, роки	Загальний обсяг, години /національні кредити/ кредити ECTS
Молодший спеціаліст	2р.	4320/80/120
	2,5р.	5400/100/150
	3р.	6480/120/180
бакалавр	3р.	6480/120/180
	3,5р.	7560/140/210
	4р.	8640/160/240
магістр	1р.	2160/40/60
	1,5р.	3240/60/90

Примітка: Сукупний термін навчання за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» та «магістр» не може перевищувати 5 років

Ціна кредиту ECTS складає 36 академічних годин. Нормативна кількість залікових одиниць на 1 навчальний рік – 60 кредитів ECTS.

Кількість кредитів ECTS на навчальну дисципліну визначається діленням загального обсягу годин з навчальної дисципліни на ціну кредиту (з округленням до 0,5 кредиту). Загальний обсяг годин з навчальної дисципліни повинен включати час на проведення лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять та сесій.

Загальний навчальний час підготовки не враховує канікули, святкові дні (1 тиждень) та час, що передбачений на державну атестацію студентів, і складається з навчального часу засвоєння нормативної частини змісту ОПП (змісту навчання) та вибіркової частини.

Для кожного циклу підготовки в нормативній частині освітньо-професійної програми (таблиця Додатку А) вказано навчальний час у відсотках від загального навчально-

го часу підготовки. Розробники стандарту вказують навчальний час у годинах, національних кредитах та кредитах ECTS.

Таблиця 5.2 - Загальний навчальний час за програмою підготовки молодшого спеціаліста та розподіл загального навчального часу за циклами підготовки у національних кредитах та кредитах ECTS. (1 кредит ECTS - 36год.)

<i>Термін навчання(років)</i>	2	2,5	3
Максимальний навчальний час загальної підготовки (академічних годин/кредитів/кредитів ECTS)	4320/80/120	5400/100/150	6480/120/180
Максимальний навчальний час за циклами (академічних годин/кредитів /кредитів ECTS) у % від максимального часу підготовки):			
- гуманітарної та соціально-економічної підготовки	15% ± 5%	15% ± 5%	15% ± 5%
- математичної та природничо-наукової підготовки	15% ± 5%	15% ± 5%	15% ± 5%
- професійної та практичної підготовки	70% ± 10%	70% ± 10%	70% ± 10%

Примітка: Тривалість канікул протягом навчального року (крім випускного курсу) – 11 тижнів. Крім того передбачається 1 тиждень на святкові дні. Тривалість державної атестації – до 4 тижнів.

Таблиця 5.3 - Загальний навчальний час за програмою підготовки бакалавра та розподіл загального навчального часу за циклами підготовки

<i>Термін навчання(років)</i>	3,5	4,0
Максимальний навчальний час загальної підготовки (академічних годин/кредитів//кредитів ECTS)	7560/140/210	8640/160/240
Максимальний навчальний час за циклами (академічних годин/кредитів /кредитів ECTS) у % від максимального часу підготовки):		
- гуманітарної та соціально-економічної підготовки	15% ± 5%	15% ± 5%
- математичної та природничо-наукової підготовки	15% ± 5%	15% ± 5%
- професійної та практичної підготовки	70% ± 10%	70% ± 10%

Таблиця 5.4 - Загальний навчальний час за програмою підготовки **магістра та розподіл загального навчального часу за циклами підготовки**

<i>Термін навчання (років)</i>	1,0	1,5
Максимальний навчальний час загальної підготовки (академічних годин/кредитів//кредитів ECTS)	2160/40/60	3240/60/90
Максимальний навчальний час за циклами (академічних годин/кредитів/кредитів ECTS) у % від максимального часу підготовки)		
професійної та практичної підготовки, в тому числі професійно-орієнтованої гуманітарної і соціально-економічної підготовки, тощо (академічних годин/кредитів/кредитів ECTS):	100%	100%

Розділ 6. Нормативна частина змісту освітньо-професійної програми

6.1.У розділі на основі аналізу системи компетенцій, яка подана в освітньо-кваліфікаційній характеристиці фахівця, визначається система знань, яка потрібна для формування означених компетенцій. Система визначається у вигляді частково упоряд-

кованого набору (масиву) навчальної інформації, яка згрупована у змістові модулі (Додаток Б) «Таблиця змістовних модулів». Групування здійснюється за ознаками належності навчальної інформації певному навчальному об’єкту, що відповідає одному або декільком компонентам структури діяльності фахівця.

Під час розроблення ОПП підготовки бакалаврів (нормативної частини змісту навчання) слід пам’ятати, що засвоєння студентами змісту навчання з даного напрямку підготовки є достатньою умовою для засвоєння змісту навчання з будь-яких спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня магістра, які включено до цього напрямку підготовки. Тобто, для бакалаврів не може існувати обмежень на продовження навчання за будь-якою спеціальністю з даного напрямку підготовки.

Змістові модулі із системи знань не повинні дублювати зміст навчання, який поданий у стандартах загальної середньої освіти або в програмах попередніх освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Назва змістового модуля формулюється так само, як назва теми програми навчальної дисципліни або практики.

Шифр змістового модуля формується таким чином. Спочатку подається шифр уміння (компетенції), що забезпечується відповідними знаннями. Потім через крапку вказується номер змістового модуля, наскрізний для даного уміння (компетенції).

Примітка. У таблиці Додатка Б та у таблиці Додатка В шифри змістових модулів вказані за структурами:

а) шифр змістового модуля, що відповідає компетенції, зазначеній у таблицях Додатка Б та В ГСВОУ _____-0_ “Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика”:

К. XX. XX. XX

номер змістового модуля,
наскрізний
для даної компетенції

шифр компетенції

б) шифр змістового модуля, що відповідає компетенції, зазначеній у таблиці Додатка А ГСВОУ _____-0_ “Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика”:

К. XX. XX. XX

номер змістового модуля,
наскрізний
для даної компетенції

шифр компетенції

6.2. Перелік навчальних дисциплін і практик

У таблиці Додатка В подається перелік нормативних навчальних дисциплін й практик (видів практичної підготовки), вказуються назви й шифри блоків змістових модулів, із яких формуються ці навчальні дисципліни й практики, і назви та шифри змістових модулів, що входять до даного блоку змістових модулів.

У таблиці Додатка Б шифри блоків змістових модулів вказані за структурою:

XX. XX

номер блоку змістових модулів, наскрізний
для даного циклу підготовки

цикл підготовки

Певні компетенції, які наведені в освітньо-кваліфікаційній характеристиці фахівця, можуть формуватися на завершальному етапі навчання студентів у вищому навчальному закладі, що передбачає виконання дипломного проекту (роботи). Тому дипломне

проектування або виконання дипломної роботи з відповідним переліком назв й шифрів блоків змістових модулів також повинне бути зазначене у таблиці Додатка В.

Нормативні навчальні дисципліни й практики групуються за циклами підготовки, назви яких подано в таблиці А.

Для кожної навчальної дисципліни або практики встановлюється шифр, який формується таким чином. Спочатку вказується номер циклу підготовки (дивись таблиці). Потім через крапку вказується номер навчальної дисципліни або практики, наскрізний для даного циклу (ГСЕ 1.01;... МПН 2.01; .....ПП 3.01;.....)

У назві навчальної дисципліни відображається назва навчального об'єкта цієї дисципліни або узагальнена назва її навчальних об'єктів. У назві практики відображається її функціональна спрямованість.

Назва блоку змістових модулів формується так само, як формується назва розділу програм навчальних дисциплін або практик.

Шифри блоків формуються таким чином. Спочатку вказується номер навчальної дисципліни або практики. Потім через крапку вказується, наскрізний для даної навчальної дисципліни або практики, номер блоку змістових модулів. (01.01; 01.02; .....02.01;.....).

У таблиці Додатка В вказуються шифри змістових модулів, що входять до даного блоку. Якщо певний змістовий модуль відповідає за формування у студентів орієнтовних основ дій декількох компетенцій, шифри цього змістового модуля об'єднуються в окрему групу дужками.

Примітка. Під час оформлення Додатків Б і В необхідно, щоб структури таблиць збігалися із шифрами, що використані в ОКХ.

Формуючи таблиці Додатка В, розробники стандартів мають право обґрунтовано:

- поєднувати блоки змістових модулів в інтегровані навчальні дисципліни або практики та визначати їх назви, наприклад
- вилучати з циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки навчальні дисципліни, що є професійно орієнтованими, і включати їх до інших циклів.

Приклад оформлення таблиці Додатка В наведено на сторінці (.....).

6.3 Дод-аток Г.

Таблиця додатку Г створюється на завершальному етапі розробки стандарту вищої освіти. Навчальний час, що передбачений для засвоєння нормативної частини змісту ОПП, повинен становити 60...65% від загального навчального часу підготовки студентів. У таблиці Додатка Г навчальний час вказується у годинах, кредитах та кредитах ECTS.

Примітка. Під час формування змісту циклів: гуманітарної та соціально-економічної підготовки; математичної, природничо-наукової підготовки; професійної та практичної підготовки в нормативній частині ОПП молодшого спеціаліста або бакалавра у таблиці Додатків Б, В, Г обов'язково включаються змістові частини щодо гуманітарної, соціально-економічної та екологічної освіти та освіти з безпеки життя і діяльності людини й охорони праці, що надані у додатку до інструктивного листа Міністерства освіти і науки України від 19.06.2002 р. №1/9-307. (Екологія – 54 год. Безпека життєдіяльності – 54 год. Охорона праці -54 год.).

Для кожної навчальної дисципліни (або практики) нормативної частини змісту освітньо-професійної програми вказується кількість навчальних годин/кредитів та кредитів ECTS , необхідних для формування у студентів певних компетенцій, і які надані в ОКХ і необхідні для здійснення усіх форм організації навчання.

Навчальний час за кожним із циклів підготовки, за кожною навчальною дисципліною (або практикою) призначений для здійснення усіх передбачених навчальним планом форм організації навчання, у тому числі самостійної роботи студентів та контрольних заходів (за винятком державної атестації).

Залежно від потреб фахової підготовки різного профілю (гуманітарної, економічної тощо) розробники ОПП мають право збільшувати обсяг циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки за умов узгодження змісту циклів математичної, природничо-наукової та професійної підготовки.

Уточнення, які необхідно врахувати при розробці нового покоління стандартів, в першу чергу стосуються:

- урахування того, що згідно із Законом України “Про освіту” *бакалавр* є не освітнім, а освітньо-кваліфікаційним рівнем, що вимагає поглиблення змісту його професійної підготовки з відповідного напрямку;
- урахування положень [12] щодо освітньо-кваліфікаційних рівнів;

Уточнення для ОПП молодших спеціалістів стосуються:

- зменшення, по можливості, числа спеціальних дисциплін шляхом об’єднання тих із них, що мають спільну предметну спрямованість та збільшення практичної підготовки. Дипломне проектування повинно бути зазначено у нормативній частині ОПП за умови державної атестації випускників у вигляді захисту дипломного проекту.

Навчальний час, що передбачений для засвоєння вибіркової частини ОПП, визначається як різниця між загальним навчальним часом підготовки та навчальним часом, що передбачений на засвоєння нормативної частини змісту ОПП. Вибіркова частина складається з частини самостійного вибору навчального закладу та частини вільного вибору студентів (окрім ОПП підготовки молодшого спеціаліста).

Для кожного з циклів підготовки вибіркової частини змісту освітньо-професійної програми в таблиці Додатка Г вказується навчальний час у відсотках від максимального навчального часу вибіркової частини змісту освітньо-професійної підготовки та у годинах і кредитах.

Навчальний час, що передбачений для засвоєння змісту навчання самостійного вибору навчального закладу, не повинен перевершувати 70% навчального часу засвоєння вибіркової частини змісту навчання. Для реалізації дійсно вільного вибору студентів (окрім спеціальностей молодшого спеціаліста) вищим навчальним закладом повинно бути запропоновано такий перелік дисциплін та практик, загальний навчальний час засвоєння яких перевищує навчальний час, що передбачений освітньо-професійною програмою для цієї частини підготовки.

Навчальний час, що відводиться на практики може бути збільшений за рахунок часу самостійного вибору навчального закладу, що має бути погоджено з відповідною НМК/підкомісією.

Вибіркова частина ОПП підготовки молодшого спеціаліста складається тільки з частини самостійного вибору ВНЗ.

Для осіб, які мають освітньо-кваліфікаційний рівень *спеціаліста* отримання освітньо-кваліфікаційного рівня *магістр* можливе за умов засвоєння відповідної ОПП підготовки магістра з терміном навчання не більше одного року.

Розділ 7. Державна атестація осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах

На державну атестацію осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, вносяться система компетенцій, що визначена в освітньо-кваліфікаційній характеристиці, та відповідні блоки змістових модулів, що складають нормативну частину змісту освітньо-професійної програми підготовки фахівця.

У розділі вказуються нормативні форми державної атестації (кваліфікаційна (дипломна) робота (проект) або(та) тестовий державний іспит) і подається перелік змістових модулів, що подані в таблиці Додатка Б і які формують професійні компетенції випускника.

Вид кваліфікаційної роботи (дипломний проект або дипломна робота) встановлюється на основі аналізу змісту виробничих функцій, типових задач діяльності та компетенцій, що визначені в ГСВОУ _____-0 “Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика” та відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Дипломна робота передбачає проведення аналізу та теоретичної розробки (моделювання та дослідження процесів і об’єктів) актуальних питань, проблем у відповідній галузі знань. Для інженерних напрямів підготовки дипломна робота повинна мати характер прикладного наукового дослідження об’єкта діяльності.

Дипломні проекти, як правило, виконуються за інженерними напрямами підготовки і передбачають синтез об'єкта (фізичного або ідеального) проектування (системи в широкому значенні, пристрою, технологічного процесу, комп'ютерної програми тощо), який оптимально відповідає вимогам завдання на кваліфікаційну роботу.

Нормативні форми державної атестації студента встановлюються у залежності від напряму підготовки та спеціальності у вигляді:

- для молодших спеціалістів: захист дипломного проекту (випускної роботи) або складання тестового державного іспиту (іспитів) або комплексний кваліфікаційний іспит;
- для бакалаврів: складання тестового державного іспиту (іспитів) або захист випускної роботи або поєднання іспиту із захистом випускної роботи;
- для магістрів: поєднання складання тестового державного іспиту (іспитів) та захисту магістерської випускної роботи.

Тестовий державний іспит використовується, якщо встановлення рівня сформованості певних компетенцій (якості вирішення окремих задач діяльності або рівня сформованості окремих компетенцій) під час захисту кваліфікаційної роботи неможливе. У цьому випадку рівень сформованості компетенцій встановлюється опосередковано за допомогою критеріально-орієнтованих тестів досягнень.

Примітка. При розподілі змістових модулів за нормативними формами державної атестації слід враховувати те, що розподіл за нормативними формами державної атестації компетенцій, які визначені в ОКХ, здійснюється опосередковано. Тобто, усі змістові модулі, що відповідають певному умінню, повинні бути віднесені до однієї й тієї ж форми державної атестації.

Розділ 8. Вимоги до системи освіти та професійної підготовки

У цьому розділі обов'язково наводяться вимоги до кваліфікації викладацького складу, який бере участь у викладанні навчальних дисциплін нормативної частини змісту навчання (у тому числі вимоги до фаху за дипломом про вищу освіту, до наукової спеціальності за дипломом про отримання наукового ступеня, до кафедри, за якою отримано диплом про вчене звання, до професійної підготовки за сертифікатом або свідоцтвом про післядипломну освіту, до стажу попередньої практичної, наукової та педагогічної діяльності).

Використані джерела

1. Указ Президента України від 04.06.05р. № 1013/2005 “Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні”// Збірник нормативно-правових документів з вищої освіти, - Київ 2007.-87 с.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.06р. №396-р «Про схвалення Концепції Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки» // Збірник нормативно-правових документів з вищої освіти, - Київ 2007.-87 с.
3. Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки //Збірник нормативно-правових документів з вищої освіти, - К., 2007.-87 с.
4. Тенденции в реформировании высшего образования, развитии стандартизации и образовательных стандартов высшей школы в странах СНГ: Монографический сборник научных статей – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2007. -232 с.
5. Морозова Т.Ю. Погляд на освітні стандарти крізь призму компетентнісного підходу // Проблеми освіти: Науково-методичний збірник / Науково-методичний центр вищої освіти МОН України. – К., 2005. - Вип. 46: Болонський процес в Україні. – Ч.2. – С. 73-80.
6. <http://www/let.rug.nl/TuningProjekt/index.htm>
7. Державний стандарт України ДСТУ 1.5-93: Державна система стандартів України. Загальні вимоги до побудови, викладу і оформлення та змісту стандартів. - Київ: Держстандарт України, 1993
8. Петренко В.Л. Державний стандарт вищої освіти у контексті Болонського процесу (переліки кваліфікацій, напрямів і спеціальностей вищої освіти) // Проблеми освіти: Науково-методичний збірник / Науково-методичний центр вищої освіти МОН України. – К., 2005. - Вип. 46: Болонський процес в Україні. – Ч.2. – С. 80-118.
9. Випуски Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. - Краматорськ: Центр продуктивності.
10. Державний класифікатор України: Класифікація видів економічної діяльності ДК 009: 2005. - Київ: Держстандарт України, 2006.
11. Державний класифікатор України: Класифікатор професій ДК 003: 2005. - Київ: Держстандарт України, 2005.
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998р. №65 "Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)".
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 серпня 1998р. №1247 "Про розроблення державних стандартів вищої освіти".
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.05.97р. № 507 "Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями".
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2006р.№ 1719 «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра».
16. Наказ Міністерства освіти України від 27.01.07р.58 "Про порядок введення в дію переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих на-

вчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста."

17. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.06.07р. № 839 "Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста."
18. Наказ Міністерства освіти України від 13.07.07р. № 604 "Про порядок введення в дію переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста."
19. Міжнародна Стандартна Класифікація Професій (ISCO - 88: International Standard Classification of Occupations/ILO, Geneva).
20. Наказ Міністерства освіти України від 11.10.07р. № 897 " Про створення робочих груп з розроблення галузевих стандартів вищої освіти."